

Per 1366/2013



10038970,27

COBISS

GORIŠKA KNJIŽNICA

OB LAAR



letnik: 14

številka: 27

glasilo Kulturnega društva Zavratac



1	UVODNIK
2	AKTUALNO
2	DELAVNO LETO MLADIH GASILCEV
3	ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET V LETU 2013
5	SREČANJE S SVETIM MIKLAVŽEM IN SOKRAJANI
5	GEOPARK IDRİJA
6	POT GEOPARKA OKROG ZAVRATCA
7	KAKO POVEDATI ZGODBE, KI NAM JIH GOVORI ZEMLJA?
9	MUZEJSKO DRUŠTVO IDRİJA SE PREDSTAVI IN VAS VABI, DA SE JIM PRIDRUŽITE
9	MUZEJSKO DRUŠTVO NA OBISKU
10	GRČIJA »PO PAVLOVIH POTEH«
13	EKOLOGIJA IN OKOLJE
13	AJDA – KORISTNA ZA KMETA, ODLIČNA ZA ČEBELE, ZDRAVA ZA VSAKOGAR
14	KULTURA
14	90 LET CERKVENEGA PEVSKEGA ZBORA V ZAVRATCU
16	URHOVA NEDELJA 2013
16	USTVARJALNA DELAVNICA »PORTRET«
17	LIKOVNA DELAVNICA IZDELOVANJA VOŠČILNIC
18	OSEBNOSTI
18	»TUDI, ČE SO TEŽAVE, JE TREBA BITI VESEL.«
19	ČEZ PLANKE
19	SPREHOD PO GOZDU
20	INTERVJU
20	TANJA IN TADEJ TUMA
21	JANEZ KOTAR – FOTOGRAFIRANJE ZAVRATCA
27	NAŠA DEDIŠČINA
27	STARI BESEDNJAK NAŠIH KRAJEV
31	IZ ZGODOVINE
31	KOVAČI
36	JEZIKOVNI KOTIČEK
36	NAPOTKI ZA PISANJE
36	POEZIJA
36	UBOGE PTICE
37	ŠOLSKE STRANI
37	ZAČETNI POŽAR BI ZNALI POGASITI SAMI
38	DOMAČI KRAJ, ODTISNEN V SPOMIN
39	TRADICIONALNI SLOVENSKI ZAJTRK
40	MOŽIČEK KOPITLJAJČEK
40	RAZVEDRILO IN PROSTI ČAS
40	S KOLESOM OD MALAVIC DO MLJETA
42	Z GASILCI V DEŽELI CVIČKA
43	PEVSKI PIKNIK V STAREM ZEWNKU AJDOVE PALAČINKE Z OREHOVIM NADEVOM
44	IN SLADOLEDOM (ZA 10 OSEB)
45	ZBOR TOMOTOV
46	OKTOBERFEST 2013
47	ALI VESTE ?
47	ŠALE
48	KRIŽANKA

Čeprav me verjetno večina bolj pozna kot zborovodjo, torej glasbenika, bi v tem uvodu želel spregovoriti nekaj besed o športu. Natančneje o nogometu. Morda bi bilo v tem času bolj primerno govoriti o smučanju, a vmislih imam prav posebno tekmo, ki sem jo doživel letos na Urhovo nedeljo. Verjetno se jo bo spomnil še kateri izmed bralcev, saj so bile vrste tako na strani oženjenih kot tistih, ki se v ta življenjski izziv (še) niso podali, dovolj dolge, da z menjavami na igrišču ni bilo težav. Ko pa je kdo potreboval spodbudo, je tudi tribuna pridala svoje. Kot sem bil poučen, je tekma med oženjenimi in neoženjenimi v Zavrattu na novo prebujen običaj. Spomnim se tudi sam, da smo v času, ko sem se ponosno boril še v nasprotni ekipi, tovrstne tekme že igrali tudi na Medvedjem Brdu in verjetno v vseh okoliških vaseh. Vsaj rezultat ob koncu tekme v Zavrattu kar kliče, da bo potrebno običaj ohraniti in tekmo kmalu ponoviti.

Razlogov, da sploh obujam tale spomin, je veliko. Prvi je zagotovo ta, da sem bil kot »nedomačin« sploh povabljen v ekipo. Vedel sem v naprej in to se je tudi na igrišču in ob njem izkazalo, da je to bolj zavraški derbi. Ker sem sam vnet zagovornik, da moramo Urhovo nedeljo praznovati skupaj vsi župljani, sem bil tega vabila res vesel.

Drug razlog je v tem, da tekma nevede govori, da nas tako pomembna življenjska odločitev, kot je poroka, tako zaznamuje, da nas lahko s ponosom združuje tudi na nogometnem igrišču. Upam si sanjati, da vsem mladim kljub prevelikemu porazu poročenih daje pozitiven zgled, da tudi sami naredijo tako pomembno življenjsko odločitev.

V nadaljevanju Oglarja bo mogoče brati tudi o kulturni dediščini, ki jo je dobro ohraniti in jo ne prepustiti pozabi. Tretji razlog je torej tudi v tem, da je dobro zapisati, da je omenjena tekma ena izmed priložnosti, da tisto, kar je bogatilo naše predhodnike, družini in poživlja danes tudi nas.

In kot zadnji razlog, da se ob božičnih praznikih in ob koncu leta spomnimo te tekme in vseh drugih prijateljskih druženj, je tisti notranji občutek, da smo le v pristni skupnosti lahko zadovoljni in srečni. Upam, da nam bo tudi v novem letu pri tem priprošnjik sv. Urh ter blagoslov otroški nasmeh, ki ga prinaša dete iz betlehemske jasl.

Marko Kržišnik

Uredniški odbor: Tomaž Mivšek (odgovorni in glavni urednik), Darja Kogovšek, Kristina Bogataj, Maja Mivšek, Andrej Mivšek Z. 10a, Jože Lazar Z. 16, Jože Lazar Z. 25, Robert Rijavec
Ovitek: Andrej Mivšek
Lektoriranje: Nataša Felc, Andreja Kogovšek
Letnik: 14, št. 27
Naklada: 150 izvodov
Priprava za tisk: Cirila Gajšek
Tisk: A-media d.o.o.

DELAVNO LETO MLADIH GASILCEV

Mateja Lazar

Po zelo delavni pomladi smo si tudi z mladimi gasilci privoščili malo poletnega oddiha. Simon in David sta izkoristila možnost in z mladimi gasilci iz cele Gasilske zveze Idrija odšla na morje v Puntičelo. Ker je bila letos lokacija druga kot pretekla leta, so bili vsi, ki so se gasilskega tabora udeležili, zelo navdušeni in zadovoljni. Tako upam, da se bo tabora naslednje leto tudi iz našega društva udeležilo več otrok, saj poleg plavanja v morju, potekajo tudi razne aktivnosti, povezane z gasilstvom in tako si pridobijo znanja, katera jim ob pomankanju mentorjev v društvu ne moremo posredovati. Še preden pa so zakorakali v novo šolsko leto, smo se konec avgusta odpravili v Dolenjo Trebušo, kjer so se



Dekleta v akciji na državni orientaciji. Foto: Mateja Lazar

ekipe, ki so na občinski gasilski orientaciji dosegle 1. in 2. mesto, udeležile regijskega tekmovanja. Tako so naše društvo zastopale tri ekipe. Ekipo mladink so sestavljale Larisa, Karmen in Hana, ekipo mladincev Aljaž, Gašper in Miha, ekipo gasilcev pripravnikov pa Blaž, Damjan in Metka. Vsi so se zelo potrudili in dosegli odlične rezultate. Mladinci so osvojili 5. mesto, mladinke in pripravniki pa vsak v svoji kategoriji 2. mesto in s tem uvrstitev na državno tekmovanje, ki se je na lepo sončno soboto v septembru odvijalo v Sv. Juriju ob Ščavnici. Po dolgi in naporni vožnji je sledila še naporna tekma po ravninah gostitelja, saj je tekmovalna proga potekala med trtami in drevesi ravninskega sveta, med katerimi si se z lahkoto tudi izgubil. Kljub temu so osvojili odličen rezultat, saj so mladinke osvojile 14. mesto, pripravniki pa 19. mesto. V mesecu septembru so v Idriji organizirali osnovni tečaj za gasilca, katerega so se udeležili tudi naši pripravniki, Metka, Anamarija, Damjan in Miha. Pridružil se jim je še Iztok, kot naš novi član. V dokaj obsežnem programu so pridobivali znanja za gasilca, ki že lahko pomaga tudi pri požarih, saj so se preizkusili pri požaru avtomobila,

gašenju v zadimljenih prostorih z masko ... Že so sledile priprave na gasilski kviz, ki so ga letos organizirali v Črnem Vrhu nad Idrijo. Kot že velikokrat, ko smo odšli v Črni Vrh, je tudi tokrat sobota postregla z dežnimi kapljami. Kljub temu so naše ekipe pionirjev in mladincev pokazale veliko svojega znanja in nas razveselile z odličnimi rezultati. Ekipa pionirjev v sestavi Manca, Ana in David so osvojili 4. mesto, ekipa v sestavi Karla, Jakob in Simon 2. mesto, ekipa mladincev v sestavi Hana, Karmen in Mojca pa 1. mesto. Tako sta ekipi, ki sta osvojili 1. in 2. mesto izpolnili pogoj za udeležbo na regijskem tekmovanju, ki se je odvijalo v začetku novembra v Dornberku. Tako smo se še bolj temeljito pripravljali na tekmovanje, kar se je izkazalo za zelo pozitivno, saj sta obe ekipi na območju Severnoprimske regije osvojili najboljše rezultate in si s tem prislužili nastop na državnem tekmovanju. Tako smo se zopet odpravili na drug konec naše male, a za nas velike Slovenije, saj je bila tudi vožnja do Kidričevega zelo dolga. V veliki konkurenci so naši pionirji pokazali veliko svojega znanja, a včasih tudi trema naredi svoje. Kljub temu so si prislužili čestitke za osvojeno 30. mesto. Tudi mladinke so si prislužile odlično 22. mesto, za kar jim gredo vse čestitke.

Smo pa za ves trud, ki ga mladi gasilci prostovoljno vlagajo v gasilstvo, le te nagradili s pohodom iz Zavrataca, skozi Potok in po potoški dolini, čez Kočne do Gantarja, kjer so se v Gostilni in piceriji Pr' Gantari okrepčali s pico in sokom. Med potjo so jim bile zastavljene razne uganke, ki so jih uspešno razvozlati, med sabo so se pogovarjali in predvsem družili. Po okrepčilu pa so se nekateri podali na igrišče in igrali nogomet, drugi pa so se zabavali na igralih. Ker pa se nekateri še niso peljali z našim novim kamionom, smo jim to prihranili za konec napornega



Državno tekmovanje v kvizu, kjer so morali pionirji pokazati svoje znanje. Foto: Mateja Lazar



Udeleženci občinskega kviza v Črnem Vrhu. Foto: Mateja Lazar



Regijsko tekmovanje v orientaciji v Dolenji Trebuši. Foto: Mateja Lazar



Pionirji in mladinci z mentorjem Julijanom na regijskem kvizu v Dornberku. Foto: Mateja Lazar

dne. Domov jih je Luka namreč odpeljal s kamionom. Za vtise pa lahko vprašate otroke, saj so bili predvsem mlajši zelo navdušeni.

Tako smo zaključili za naše mlade gasilce zelo uspešno leto, katerega si bodo nekateri zapomnili po odlični izkušnji, ki jo doživi samo tisti, ki se kdaj udeleži državnega tekmovanja pri gasilcih. Na začetku je veliko pričakovanja, nato sledi polno treme, ki jo popestrijo kamere, ki jih snemajo na tekmovanju in na koncu zadovoljstvo, da je vsega konec.

Dragi mladi gasilci! Čestitke vsem za znanje, ki ga osvajate in delite z drugimi z željo, da bi to znanje ohranili za vedno.

NA POMOČ!



Mladinke pri vozlih na državnem kvizu. Foto: Mateja Lazar

ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET V LETU 2013

Samo Čuk

V nedeljo, 24. novembra 2013, se je uradno končalo leto vere. Osrednji namen leta vere je bil, da bi se v vsakem verniku vzbudilo hrepenenje po izpovedovanju vere v polnosti s prenovljenim prepričanjem, zaupanjem in upanjem. To bo priložnost tudi za poglobitev praznovanja vere v bogoslužju, okrepite življenjsko pričevanje vernikov, da bi znova odkrili vsebino vere, ki jo izpovedujemo. To je zapisal papež Benedikt XVI v apostolskem pismu »Vrata vere« ob razglasitvi leta vere 11. oktobra 2012.

Člani župnijskega sveta smo v okviru leta vere poskušali na svojih srečanjih analizirati stanje v župniji in si odgovoriti na vprašanje »Kako poglobiti vero v naši župniji?« Na podlagi priložnika *Pridite in poglejte, Slovenski pastoralni načrt*, smo skupaj odkrivali zanimiva spoznanja:

- Župnija ne bo napredovala, če bo ostala pri vzorcu servisiranja.

- Opravljanje zakramentov postaja tradicija. Nekatere zakramente zelo radi obhajamo: krst, obhajilo, birma. Spoved je vedno manj priljubljena.
- Sveto pismo je učbenik vere in duhovnega poglobljanja. Zato po domovih poskrbimo za branje Svetega pisma. Preberimo vsaj kratek odlomek.
- Otrokom pripeljati domačnost v cerkvi.
- Redna molitev pred in po jedi kot zahvala za prejete darove. S tem bomo dosegli, da bomo to navado prenašali tudi na mlajše rodove.
- V župniji poglobiti molitev za duhovne poklice.
- Zagotoviti pogoje za delovanje živih občestev v župniji (zakonska skupina, mladinska skupina, pevski zbor ...). Živo občestvo je občestvo, ki deluje in hkrati spodbuja posameznike k dejavnostim skupine.

Kljub nekaterim spoznanjem z nekoliko grenkim priokusom, smo vendarle ugotovili, da je naša župnija

Živo občestvo, v kateri župljani živimo v medsebojnem razumevanju in spoštovanju ter v povezanosti z duhovnikom. Obstaja solidarnost in sočutje med ljudmi in za ljudi v stiski. Prav tako je v župniji čutiti močno skrb za duhovnika in skrb za cerkveno premoženje ter preudarno gospodarjenje z njim.

V jesenskem času se je začela šola verskega poglobljanja v Godoviču. Tudi iz naše župnije se je skupini pridružilo kar zavidljivo število zainteresiranih župljanov, ki želijo svojo vero poglobliti. Šola temelji na branju katekizma in poglobljanju osebne vere ter poteka enkrat mesečno. Na Medvedjem Brdu se že dlje časa kaže potreba po katehistu ali katehistinji. Zaradi priprave otrok na birmo, prvo sv. obhajilo, redni verouk in priprave na sv. maše, duhovnik v enem popoldnevu preprosto težko zmore opraviti vse obveznosti. Ker trenutno ni katehista oz. katehistinje, sta se ponudili prostovoljki, ki bosta poskrbeli za otroke v času, ko končajo svoje obveznosti pri verouku in čakajo na mašo.

Na župnijo je bila naslovljena prošnja za odkup dela zemljišča s kozolcem, ki se nahaja za stavbo mežnije v Zavrattu. Župnijski svet je prošnjo obravnaval in predlog tudi potrdil. Skupna površina zemljišča obsega cca 1100 m².

Podan je bil predlog za ustanovitev mladinske skupine in svetopisemske skupine. Za mladinsko skupino je bilo ugotovljeno, da je večina mladih že vključenih po skupinah v Godoviču. Na podlagi poizvedovanj zainteresiranih smo ugotovili, da je premalo kandidatov za ustanovitev mladinske skupine v Zavrattu in da so se mladi zelo dobro vključili med vrstnike v Godoviču.

Glede ustanovitve svetopisemske skupine pa je potrebno pridobiti skupino, ki šteje od 10–12 članov. Skupina mora biti zaključena, da lahko delo poteka po predvidenem načrtu.

Vsako leto obhajamo »okrogle« obletnice porok. Glede na statistiko udeležencev se je izkazalo, da število iz leta v leto zelo niha. Ugotovljeno je bilo, da je nesmiselno obhajati zakonske obletnice, če se prijavijo manj kot štirje pari. Prav tako pa nastaja težava pri obveščanju, ker nimamo točnega seznama zakonskih jubilarantov. Potrebno bi bilo natančno pregledati podatke v knjigah vpisov, in sicer v Krstni knjigi ter Družinski in Poročni knjigi.

Veliko je bilo pohval na letošnje češčenje Sv. Rešnjega telesa, ki je bilo v nedeljo, 16. 6. 2013. Slavje se je pričelo z dopoldansko sveto mašo, nadaljevalo z dnevnim češčenjem in zaključilo z litanijami, zahvalno pesmijo in blagoslovom. Večina članov je predlagala, da bi se tak način češčenja Sv. Rešnjega telesa obdržal tudi za vnaprej. Veroučna učilnica v Zavrattu je temeljito obnovljena. Obnovljene so talne in stenske obloge, vrata in okna. Razveselila nas je nova razporeditev v učilnici in tudi prostor za učila se bo našel.

V cerkvi v Zavrattu se nadaljujejo dela za obnovo notranjosti – klopi, klečalniki, stenske obloge. Premestili bomo platno za projiciranje pesmi. Platno ne bo več zastiralo Marijinega oltarja, ampak se bo našlo bolj primerno mesto v cerkvi. S skupnimi močmi se vedno najde taka rešitev, ki je po godu večini.

V cerkvi na Medvedjem Brdu je potrebno rešiti problem namestitve križevega pota, vendar je potrebno spoštovati navodila in priporočila spomeniškega varstva. Tudi za letošnje leto je občina Logatec objavila razpis za dodeljevanje sredstev za obnovo kulturnih spomenikov. Namenskih sredstev je sicer nekoliko manj, vendar v teh kriznih časih je vsak prispevek dobrodošel. V novembru, na zahvalno nedeljo, smo v župniji obhajali 90-letnico cerkvenega pevskega zbora. Pevci so nam pripravili kratek kulturni program in s tem počastili spomin na dolgoletnega organista in vodjo pevskega zbora v Zavrattu, ki je občasno prihajal (ob večjih praznikih) tudi na Medvedje Brdo.

Za konec še povabilo vsem župljanom. Vse vaše ideje, predloge in spodbude, ki jih imate in bi želeli, da se stvari v župniji spremenijo, posredujte duhovniku ali enemu od članov župnijskega sveta, ki jih bo nato posredoval na skupnih srečanjih. Ne samo pohvale, tudi vaše graje in nezadovoljstvo, bodo koristen nasvet za reševanje problemov.



Sem slišal, da igraš klavir ... Foto: Andrej Mivšek

SREČANJE S SVETIM MIKLAVŽEM IN SOKRAJANI

Darja Kogovšek

Samo malenkosti, kot so nasmeh, prijazen pogled, prisrčen pozdrav, prijazna prošnja ali zahvala, so drobci, ki gradijo veličino dneva.

Najbolj veseli smo, ko se srečamo, zato je bila sobota, 7. 12. 2013, vesel dan. Polna je bila malenkosti. V Gasilskem domu Zavratac okrog 17. ure se je to dogajalo. Miklavževanje. Otroci (Ana, Žiga, Karla, Klara, Simon, Manca, Matic in Petra) so se z učiteljico Majo srečevali že mesec dni prej, da so nas lahko na ta dan razveselili z igrico Snežno drevo. Odlični so bili. Napravljene v živali so zimskemu gozdu pričarali barve. Potem je na oder stopil sveti Miklavž, ob njem so bili trije angelčki in dva hudička. Videlo se je, da ima (še vedno) dobrot »komando« nad slabim. Otroci do vključno s 4. razredom so bili obdarovani. Majhen paketek so dobili tudi naši najmodrejši krajanji, vsi ostali pa smo se lahko posladkali z bombonom in bili s strani svetega Miklavža deležni spodbudne besede. Kar pa je najvažnejše, srečali smo se, se pozdravili, drug drugemu nasmehnilo termed seboj poklepotali. Zapis učiteljice: glavni cilj prireditve je bil dosežen.

Upam, da je bila sobota zaradi malenkosti velik dan.

ZAHVALA

Zahvaljujemo se Krajevni skupnosti Zavratac, da je finančno omogočila Miklavževanje z obdarovanjem otrok in starejših.



Igrica Snežno drevo. Foto: Andrej Mivšek

GEOPARK IDRIJA

(Center za idrijsko dediščino – Geopark Idrija)



V tokratni številki Oglarja bi vam radi predstavili Geopark Idrija, predvsem, kaj na splošno je geopark in kaj je njegov namen.

Geopark je geografsko točno določeno območje z izjemnimi naravnimi posebnostmi, katerega osnovni namen je predvsem povezava med naravo in lokalnim prebivalstvom ter skrb za trajnostni razvoj podeželja. Posebna pozornost je namenjena geološkim pojavom, v smislu njihovih znanstvenih, estetskih in izobraževalnih vrednosti oz. izjemnosti. V geopark so vključene tudi zanimive arheološke, kulturne ali zgodovinske vrednote, tako da Geopark Idrija vključuje tudi bogato tehniško dediščino večstoletnega rudarjenja, ki je vpisana na Unescov seznam svetovne dediščine.

Pri geoparku so pomembne predvsem aktivnosti, ki potekajo na treh področjih, in sicer ohranjanje narave, izobraževanje ter razvoj podeželja preko geoturizma. Geopark lahko pomembno prispeva k neformalnemu in formalnemu izobraževanju s prenašanjem znanja, spretnosti in vrednot na obiskovalce. Za geopark bi lahko rekli, da je center za neformalno izobraževanje, ki obiskovalcem ponuja poučna in prijetna doživetja in izboljšuje njihovo razumevanje pokrajine in kulture. Poleg tega pripomore k nadzorovanemu dostopu do naravnih znamenitosti in tako zmanjšuje škodljive vplive na okolje in ohranja naravno in geološko dediščino za prihodnje generacije. Geopark služi tudi kot učilnica na prostem za formalno izobraževanje in raziskovanje, pri katerem so ciljne skupine učenci in študentje. Cilj izobraževanja je predvsem, da se v miselnost ljudi vcepi pomen ohranjanja narave, kako lahko uživamo v njeni lepoti, ne da bi jo s svojimi dejanji kakorkoli uničevali. To pa lahko dosežemo s tem, da izboljšamo znanje in razumevanje geologije in geomorfologije območja.

Geopark aktivno spodbuja turizem kot gonilo gospodarskega razvoja in ustvarjanja novih delovnih mest. Ker je geopark območje, ki vključuje posebno geološko dediščino in strategijo trajnostnega lokalnega razvoja, sta geoturizem* in geološko varstvo glavni sestavini strategije razvoja v geoparku. Geološka

zgodovina območja, narava in pokrajina v povezavi s kulturnimi in lokalnimi tradicijami zagotavljajo sestavine za razvoj geoturizma. Vse to odpira vrata zanimivim novim produktom, kot so npr. ekskurzije, ki vključujejo pokušino lokalnih izdelkov, različne delavnice, itd. Poudariti je treba, da se geopark razlikuje od narodnih, regijskih, krajinskih in ostalih parkov, ki jih imamo v Sloveniji, po tem, da ni nova kategorija zavarovanega območja in ne prinaša nikakršnih novih oz. dodatnih omejitev na področju varovanja okolja, ki bi kakorkoli vplivala na vsakdanjik domačinov. Geopark je predvsem dobra blagovna znamka, pod katero se promovirajo in skupaj nastopajo partnerji geoparka, ki so z upravljalcem geoparka, Centrom za idrijsko dediščino, podpisali partnerski sporazum. Ti partnerji so predvsem ponudniki različnih storitev in produktov, kot so npr. gostinska ponudba, muzeji, izleti, domači izdelki itd.

Kaj od vsega naštetega smo v Geoparku Idrija dejansko že naredili?

V Geoparku Idrija, natančneje v njegovem upravljalcu Centru za idrijsko dediščino, smo veliko naredili na promociji Geoparka in njegovih partnerjev. Poskušamo se čim bolj pojavljati v tiskanih in elektronskih medijih ter drugih publikacijah in tako povečati svojo prepoznavnost v Sloveniji in tujini. Veliko delamo predvsem na izobraževanju in aktivnostih z otroki. Pripravljamo celostno ponudbo šolskih programov, prilagojenih učnim načrtom po posameznih razredih. Naši učni programi z naravoslovno ali kulturno vsebino so sestavljeni iz vodenega ogleda nekega območja geoparka ter ogleda objekta po izboru. Izvajamo tudi praktične delavnice različnih zahtevnosti in tematik, ki jih prav tako po želji šol vključimo v tematski naravoslovni ali kulturni dan. V Geoparku Idrija smo vzpostavili mrežo šol, v katero so vključene vse okoliške šole. Mreža je zasnovana tako, da letno ena šola organizira tematski dan za vse vključene šole in ga izvede z našo pomočjo in sodelovanjem.

V letošnjem letu smo izdelali tematsko karto Geoparka Idrija, v kateri je 22 tematskih poti, ki so razporejene po celotnem območju geoparka in na katerih smo poskušali čim bolj povezati naravne in kulturne znamenitosti posameznega dela geoparka. Ena izmed poti poteka tudi v Zavrattcu in njegovi okolici. Imenuje se Pot po zavraški planoti. Dokaz temu, da smo pričeli praktično izvajati aktivnosti v Zavrattcu je, da smo letos v Zavrattec peljali udeležence mednarodne delavnice interpretacije geološke dediščine s priznanim strokovnjakom za interpretacijo narave Johnom Macadamom iz Anglije. Na podlagi ogleda in dela na tej delavnici smo pričeli pripravljati idejni načrt, kako bi lahko predstavili zavraške naravne in kulturne znamenitosti – Tomaževo mizo, živosrebrne izvire v Podstudencu in Matjaževe kamre.

Če za konec še enkrat povzamemo bistvene zadeve glede geoparka. Njegov namen je predvsem, da se preko

izobraževanja in geoturizma ozavešča ljudi o varovanju geološke dediščine območja in se na ta način pripomore k ohranjanju naravnih vrednot. Prednost geoparka je, da k oživitvi območja aktivno pripomorejo tudi zainteresirani prebivalci, ki v razvoju storitev geoparka vidijo svoj razvoj v obliki dopolnilnih ali glavnih dejavnosti. Pri tem je seveda zelo pomembna inovativnost pri ohranjanju in predstavitvi naravne ter geološke dediščine, saj se le na ta način lahko obiskovalcem ponudi nekaj svežega in novega. Edino z vključevanjem lokalnega prebivalstva se lahko doseže končni cilj, da o naši enkratni in neponovljivi geološki in ostali naravni dediščini odločajo in zanjo skrbijo predvsem tisti, ki na tem območju prebivajo in delujejo.

*Geoturizem je trajnostni turizem, osredotočen na spoznavanje geoloških značilnosti območja. Pri tem mora zagotavljati najboljšo uporabo naravnega okolja, tako da pomaga varovati naravne vire in biotsko raznovrstnost in tako pomaga vzdrževati ekološke procese.

POT GEOPARKA OKROG ZAVRATCA

Tomaž Mivšek

V poletnih mesecih se je na občinski meji med občinama Idrija in Logatec pojavila tabla, ki označuje območje Geoparka Idrija. Med vaščani Zavrattca so se tako pojavila ugibanja, kaj je to sedaj za ena reč. Temu smo so odzvali v KD Zavrattec. Tako decembrska številka Oglarja v rubriki Aktualno predstavlja Geopark Idrija in pomen Zavrattca v njem.

V letošnjem letu je izšla tematska karta Geoparka Idrija, kjer so na kratko opisane tudi glavne kulturne in naravne znamenitosti. Karta predstavlja 22 krožnih poti in območij, ki jih ne gre spregledati ter podaja glavne informacije o znamenitostih občine, ki usmerjajo obiskovalca na zeleno mesto. Na tej karti se je znašel tudi Zavrattec s svojo krožno potjo in znamenitostmi. Pot je mogoče opraviti s kolesom ali peš. V ta namen sta predlagani tudi dve pešpoti, ki prečkata predlagano krožno pot.

Krožno pot lahko začnemo kjerkoli v krogu. Tematska karta izpostavlja **Zavrattec** kot staro vas, ki jo krasijo stare kmečke hiše s kamnitimi portali, baročna cerkev sv. Urha, **Kašča pri Možinat**u ter sušilnica sadja. Seveda pa tu ne gre spregledati še lepo vzdrževanih štirih kapelic in Jožetovega čebelnjaka s poslikanimi panjskimi končnicami.

Naslednja znamenitost na poti okrog Zavrattca so **Matjaževe kamre**. Kraški jamski sistem ob Sovri. Arheološko najdišče neandertalca in novodobnega človeka, ki je dobro vidno z regionalne ceste Logatec –

Žiri. Območje Matjaževih kamr predstavlja tudi najvzhodnejšo točko Občine Idrija.

Živosrebrni izviri pri Strojaru v Podklancu so zanimivi z idrijske perspektive, saj ob ugodnih vodostajih ob izviru privrejo na dan majhne količine živega srebra.

V Podklancu se pohodnik lahko usmeri po dolini **Črne do Bezjaka** in si ogleda slap. Od tu pa nadaljuje pot še na vrh **Kovka** z italijanskim bunkerjem. Kolesarji pa jo mahnejo direktno na Ravne proti **Tomaževi mizi**.

Tomaževa miza je čudovit primerek selektivne erozije ter raztapljanja minerala apnenca, ki oblikujeta kamnito skulpturo v obliki mize.

Pot nadaljujemo proti Preskam in Zakovku. Hitro zapustimo podnožje Kovka in se zagrizemo še v eno naravno znamenitost. **Hrečevc** navdušuje s svojo prepadno steno, čudovitim razgledom in šumečim izvirom Črne v globini.

Utrujenega obiskovalca ob koncu poti pričaka še **Poštarčkova jama** pri Bevku. Streljaj proč pa se lahko okreпча še v gostilni Pr' Gantari. Sledi še povratek čez Mravlišo v Zavratac.

Omenjena pot predstavi le glavne znamenitosti območja, kar pa ne pomeni, da obiskovalec ne sme zaviti z začrtane poti in jo mahiniti malo po svoje in si ogledati še kako stvar, ki je izven začrtane poti.

Potrebno je poudariti, da je s krožno potjo storjen šele prvi korak. Po zgledu nekaterih območij, npr. Kanomlje, Vojskega in Črnovrške planote je smiselno omenjeno pot primerno označiti in izdati krajšo brošuro z vsemi znamenitostmi. Pomemben korak naprej je tudi pripravljenost Možinatovih, ki z veseljem sprejmejo obiskovalce v kaščo. Svojo priložnost lahko najde pri predstavljanju Zavrataca navzven tudi širša skupnost KS in Kulturno društvo.



Vstopna tabla Geoparka Idrija na občinski meji med Lomarjem in Matjažem. Foto: Mojca Gorjup Kavčič

KAKO POVEDATI ZGODBE, KI NAM JIH GOVORI ZEMLJA?

Center za idrijsko dediščino – geopark Idrija

To je bilo izhodišče in glavno vodilo dvodnevne delavnice, ki je od 9. do 13. septembra potekala v Idriji v organizaciji Geoparka Idrija (Centra za idrijsko dediščino). Kako predstaviti dediščino obiskovalcem različnih starosti, interesov, predznanja, skratka nestrokovni javnosti – s tem vprašanjem se zadnje čase veliko ukvarjamo. Da bi nam in vsem, ki delajo na tem področju, razjasnili nekatere dileme, smo v Idrijo povabili strokovnjaka in predavatelja s področja interpretacije iz Velike Britanije, gospoda Johna Macadama. Delavnica je v slovenskem prostoru požela precejšnje zanimanje, tako smo imeli prvi dan več kot 40 poslušalcev. Navzoče sta pozdravila tudi idrijski župan Bojan Sever in ter generalna sekretarka Slovenske nacionalne komisije za UNESCO Marjutka Hafner.

Dvodnevna delavnica je bila sicer odprtega tipa za vsakogar, ki ga to področje zanima, ali se s tem ukvarja. Tako smo v Idrijo privabili udeležence iz cele Slovenije – iz Zavoda RS za varstvo narave, Prirodoslovnega muzeja, Geografskega inštituta Antona Melika – SAZU, Javnega zavoda Kozjanski park, Javnega zavoda Park Škocjanske jame ter druge posameznike in nevladne organizacije.

Prvi dan je potekal v učilnici v obliki predavanja, praktičnih vaj ter diskusije. Tako je predavatelj že v uvodu udeležencem pripravil presenečenje (narediti so morali knjižni zaznamek), s katerim je želel preveriti predznanje in tudi zainteresiranost posameznikov. Navkljub vesplošnemu začudenju so se nekateri udeleženci kar potrudili in pripravili zanimive predloge knjižnih zaznamkov, o katerih smo se lahko pogovorili tudi med odmorom, saj so bili vsi povabljeni, da svoj izdelek pokažejo prisotnim. Po kosilu je sledilo teoretično predavanje s predstavitvijo primerov bolj ali manj kvalitetne interpretacije. Nekateri izmed primerov so bili tudi z našega območja, saj smo si pred samo sredino delavnico že dva dni prej ogledali vse točke na idrijskem območju, ki so tako ali drugače opremljene z elementi predstavitve dediščine obiskovalcem. Tako smo si ogledali informacijske table, didaktične pripomočke pri stari osnovni šoli v Srednji Kanomlji in table pri Divjem jezeru.

Drugi dan delavnice je bil terenski z ogledom točk v Geoparku Idrija na območju Zavrataca. Vsi skupaj smo si ogledali Matjaževe kamre, Živosrebrne izvire v Podklancu, Tomaževo mizo ter Možinatovo kaščo, kjer je bil tudi zaključek delavnice. Dan je sicer potekal še bolj intenzivno kot prvi, tudi v smislu same interpretacije, saj smo se udeleženci razdelili v skupine in vsaka skupina je za nalogo morala pripraviti interpretacije enega mesta ogleda. Ob



Delo v skupini pred Možinatovo kaščo. Foto: Janko Rupnik



Živosrebrni izvir pri Strojarku v Podklancu.
Foto: Mojca Gorjup Kavčič

zaključku smo svoje ideje prelili tudi na papir in to predstavili vsem udeleženiim. Kakor smo predvidevali, smo za vse tri geo-točke dobili zanimive ideje predstavitve kraja in dediščine. Seveda jih je potrebno še malce predelati, dodelati; osnova, na kateri lahko nadaljujemo svoje delo, pa je več kot odlična.

To priložnost smo izkoristili tudi za pregled in komentiranje še nekaterih drugih geo-točk v Geoparku Idrija. Tako smo si za zaključek ogledali Antonijev rov, pregledali načrte za interpretacijo dinosavrovih stopinj na Medvedjem Brdu, označevalne količke, ki smo jih postavili na Črnovrški planoti ter nekatere lokacije v Krajinskem parku Zg. Idrijca. Prejeli smo nekaj pohval, pa tudi nekaj graj, vse z namenom, da že tako lepo in edinstveno dediščino čim bolj predstavimo tudi našim obiskovalcem, da jim bo ostala v spominu in se bodo radi v čim večjem številu vračali k nam in nas tudi priporočali svojim prijateljem in znancem.

Po izredno napornem tednu smo bili z udeležbo in rezultati zadovoljni, seveda pa je na nas samih, da slišano in naučeno izkoristimo v čim večji meri tudi pri našem delu.

Organizatorji mednarodne delavnice "Geopark – razumeti zgodbe, ki nam jih govori Zemlja" so Center za idrijsko dediščino – Geopark Idrija, Občina Idrija, Slovenska nacionalna komisija za UNESCO, Rudnik živega srebra Idrija v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za varstvo narave.



Fascinantna Tomaževa miza je vredna občudovanja.
Foto: Mojca Gorjup Kavčič



Matjaževe kamre. Foto: Mojca Gorjup Kavčič



John Macadam.
Foto: Janko Rupnik

MUZEJSKO DRUŠTVO IDRİJA SE PREDSTAVI IN VAS VABI, DA SE JIM PRIDRUŽITE

Tinka Gantar

Muzejsko društvo Idrija je bilo ustanovljeno 12. marca 1986 na pobudo in v organizaciji Mestnega muzeja in je imelo ob ustanovitvi 36 članov. V naslednjih letih se je članstvo stalno povečevalo, letos je v njem okoli 200 članov. V Cerknem pa deluje Muzejski klub Cerkno.

Namen: zbiranje in povezovanje prebivalcev idrijske in cerkljanske občine ter rojakov, živečih izven občin v proučevanju, spoznavanju in predstavljanju kulturne, tehnične, naravne in naravoslovne dediščine v raznih oblikah, kot so:

- **razstave MD:** Podobe lišajev, Priprava na razcvet pomladi, Ko kukovca zakuka, Poletni gorski travniki ...
- **video predstavitev** članov MD z njihovih potovanj,
- **ekskurzije:** botanične in geološke, ob kulturnem prazniku, spoznavanje okoliških krajev, ogledi pomembnejših razstav (npr. Impresionisti, Leonardo da Vinci, Armenska kultura ...),
- **posveti in predavanja:** o F. Hladniku, A. Scopoliju, idrijskih protestantih 16. stoletja, idrijski tehnični dediščini, posvet o Rakah, žgalnici RŽS, o žgalniških postopkih RŽS, Krajinskem parku Zgornja Idrija, evropskem pomenu idrijske naravoslovne dediščine
- **pobude** za spominske plošče za Idrijo pomembne može na Magazinu, Scopolijevem trgu ...
- **izdajanje publikacij:** zgibanka Scopolijev spominski vrt, zgoščenka Štirje letni časi v Scopolijevem vrtu, vodniček Ugriznma u kalina ...
- **pisni prispevki** v Idrijskih razgledih, Idrijskih novicah in Komunikatorju,

MUZEJSKO DRUŠTVO NA OBISKU

Tomaž Mivšek

Že dalj časa je zorela ideja, da bi Idričanom razkazali lepote Zavrata. Pa je naneslo, da smo v Zavratacu meseca septembra gostili kar dve idrijski delegaciji. O delavnici Geoparka ste izvedeli že v predhodnem članku. V drugi polovici septembra pa je bilo v Zavratacu na obisku tudi Muzejsko društvo Idrija.

Z Jankom Rupnikom sva se nanje temeljito pripravila. Janko je imel čez zgodovino, jaz pa geografske značilnosti. Ker nama obema primanjkuje geološkega znanja, je pomoč Jožeta Čarja o kamninski zgradbi širše okolice prišla še kako prav.

Začeli smo s sprehodom iz gasilskega doma do zavraške cerkve. Na obzidju smo se razgledali po panorami Zavrata in prisluhnili zanimivostim iz preteklosti in nastanku Zavrata. Sledil je še ogled cerkve. Nato je

- **osnovanje in urejanje** Scopolijevega spominskega vrta na začetku Rak ter
- **urejanje stalne zbirke** v Zakladnici naravoslovja (Botanične Atene v bivši reševalni postaji).

Kako delujemo? Upravni odbor ima 9 članov, ki se sestaja po potrebi. Na občnem zboru podamo poročila o delu in zbiramo predloge članstva za naše delovanje v naslednjem obdobju. Z vsako prireditvijo z našega programa seznanimo člane po elektronski ali običajni pošti, prijave zbiramo nekaj dni pred dogodkom v prostorih Mestnega muzeja, kjer je tudi sedež društva. Udeležba je zelo različna. Kot primer: na geološki ekskurziji na Koralnih grebenih Kojce je bilo 10 udeležencev, na ekskurziji na Babno polje 18, jesenski (martinov) izlet v Vitanje je privabil 27 članov, nekaj izletov pa je zaradi premajhne udeležbe odpadlo.

Obiska Zavrata septembra letos se nas je udeležilo 25 članov. Bili smo prav prijetno presenečeni nad urejenostjo in razvojem kraja. Seveda nam je zmanjkovalo časa, saj sta nam domačina Janko Rupnik in Tomaž Mivšek pokazala in povedala veliko o življenju kraja nekoč in danes, tudi okolico smo videli in dan zaključili v domačem okolju Možinatove kašče.

Da bi vam bili praznični dnevi napolnjeni z zadovoljstvom in veseljem!

Članice in člani Muzejskega društva Idrija in Muzejskega kluba Cerkno vam voščimo prijazno in mirno prihajajoče leto.

sledil še sprehod mimo mnogih kamnitih portalov do čebelnjaka in pozdrav s kakim Zavračanom.

Z avtobusom smo se pripeljali do Rapalske meje in si od daleč pogledali konfin iz tistih časov. Iznad Lomarja nas je Vrh Sveth Treh Kraljev vabil, da smo se zapeljali še tja. V planinski koči smo dobili prepotrebno porcijo kofeina in sladkih dobrot muzejskih žena. Z vrha smo premerili še razdalje med Medvedjim Brdom, Zavratacem, pa vse tja do Ledin in še čez, preko škofjeloških in cerkljanskih vrhov do Triglava.

Pot nas je zvalila ob Račevi navzdol do Žirov, potem pa nazaj proti Podklancu. Pri živosrebrnih studencih je Jože Čar razložil pojav živega srebra v izviru, katerega na kratko razložimo takole. Vzrok redkega pojava se najverjetneje skriva v ostankih rudonosnih plasti v zaledju

zavraške planote, ki so kljub triasni tektoniki obstale na tem območju (večina rudonosnih plasti se danes nahaja na območju idrijskega rudišča). Te plasti se izpirajo in pridejo na površje v Podklancu, katerega dno je nasuto z jezersko kredo, finim nepropustnim materialom, ki prisili vode, da pridejo na površje v izvirih.

Matjaževe kamre so se pred nami obvarovale z visokimi vodami Sovre. Tako smo si jih ogledali s ceste. Zanimivo pri nastanku Matjaževih kamr je to, da jih ni oblikovala voda Sovre, ki sedaj teče skoznje, temveč je jamski sistem nastal globoko pod površjem v preteklosti. Z zniževanjem površja se je Sovra vrezala v že oblikovani jamski sistem, ki ga vidimo danes.

Pot nas je potem vodila samo še navzgor. Nazaj v Zavratac, v Možinatovo kaščo. Utrujeni člani Muzejskega društva z vodičema vred smo naredili še nekaj gasilskih fotografij in zasedli tople klopi notranjosti kašče. Mize pa so bile polne domačih dobrot, ki so vsem teknilo. Hvala Vanji in Jani za gostoljubje. Članom Muzejskega društva pa želimo, da še kdaj obišejo Zavratac.

*Muzejsko društvo v Možinatovi kašči.
Foto: Tinka Gantar*



Člani Muzejskega društva z gostitelji pred Možinatovo kaščo. Foto: Tinka Gantar



GRČIJA »PO PAVLOVIH POTEH«

Riko Bogataj

Tako se je imenovalo romanje v organizaciji agencije Aritours in dekanije Idrija-Cerkno. Napolnili smo večji avtobus, iz zavraške župnije nas je bilo osem, ostali so bili iz Godoviča, Idrije in Črnega Vrha. Vodička na poti je bila Alenka, zelo dobra poznavalka zgodovine antične Grčije. V dnevih romanja smo slišali marsikaj o zibelki evropske in svetovne kulture. Toda o tem malo pozneje, kakor tudi o potovanju preko Zagreba do Gevgelije na grški meji.

Duhovni vodje, župnika Bogdan in Srečko ter kaplan Marko, so preskrbeli, da smo imeli vsak dan sv. mašo po različnih cerkvah in kapelah, pa tudi na prostem, v avtobusu pa petje in izmenično molitve, kot je za romanje navadno. Slišali smo tudi nekaj zanimivih pripovedi in dogodivščin. Mnogi smo bili pri vojaki po mestih na naši poti do Grčije. Kar nekaj nas je služilo vojsko v Makedoniji, med njimi tudi župnik Bogdan. Res, bilo je zanimivo spet obiskati te kraje. Pravo romanje pa se je začelo šele v Grčiji.

Sv. Pavel pravi grškim filozofom v Atenah: »Možje Atenci, po vsem kar vidim, ste zelo pobožni.« Vestno so ga poslušali ves govor, ko pa so slišali o vstajenju od mrtvih,

so se nekateri začeli norčevati, drugi pa so dejali: »Ali ne bi o tem kdaj drugič?« Nekam znano se nam sliši ta stavek, tudi dandanes ga je zaslediti ob raznih priložnostih, saj imamo čas ... bomo o tem kdaj drugič.

Obiskali smo kraje, kjer je apostol Pavel pridigal in pisal Pisma. Solun, Atene in Korint. Sprehajali smo se po istih vzpetinah, gledali isto nebo, iste morske zalive kakor nekdanj sv. Pavel. Pisma, ki smo jih slišali pri maši v evangeliju pa smo dojeli malce drugače kakor v domači cerkvi.

Prvi postanek v Grčiji smo imeli v Solunu. To je drugo največje grško mesto. Veliko пристanišče, znano že iz obdobja Aleksandra Velikega.

Ogledali smo si mestne znamenitosti ter videli kaos v prometu, kjer se mora znajti vsak po svoje. Obiskali smo trdnjavo Rotunda in Galerijev slavolok. Z ustanovitvijo prve krščanske skupnosti v tem mestu je bil sv. Pavel obdolen, da je postavil svet na glavo. Postavil ga je seveda z vero v enega Boga, ki je kot edini pravi Bog nadomestil vse bogove grškega Olimpa, kjer so domovali. Grki so večinoma pravoslavni, tolerantni pa so tudi do drugih verstev, tako tudi do katoličanov, ki pa jih je v

Grčiji komaj pol odstotka. Mesta imajo veliko svetišč, cerkva in samostanov. Kdo še ni slišal za goro Atos ali viseče samostane Meteore?



Samostan Meteore. Foto: Riko Bogataj

Meteore smo obiskali tudi mi. Samostani na nedostopnih skalah, zgrajeni med 11. in 16. stoletjem, še danes zbujajo občudovanje. Ohranjenih je še šest samostanov, v petih pa še živijo menihi in redovnice. Samostani kakor orlova gnezda so dobesedno prilepljeni k vrhovom gora. Nekoč so bili dostopni le po lestvah in vrveh, če so jih menihi spustili obiskovalcem. Tu so delali razni umetniki, predvsem slikarji, katerih dela so na ogled. Seveda je danes na vrh speljana cesta. Do enega od samostanov se pride po številnih stopnicah najprej navzdol, nato pa po raznih ovinkih do vhoda. Tu pa je presenečenje. Vse ženske in dekleta so morala obleči skoraj do tal dolga debela krila, menih pa jim je v univerzalnem jeziku povedal, da morajo biti od tu naprej tiho. Nisem opazil, da bi to rekel tudi moškimi. V notranjosti je kaj videti. Bogoslužni prostor, poln ikon po stenah in stropu. Predvsem Marija z Jezusom, razni svetniki pri molitvi in postu. Oltarji, molilniki in klopi so izrezljani iz lesa in imajo danes neprecenljivo vrednost. Po vsem vidnem smo se vsi vrnili molče. Meteore so med najpomembnejšimi znamenitostmi med številnimi v Grčiji.

Atene. Prestolnica Grčije. Ogromno večmilijonsko mesto z znamenito Akropolo na hribu na sredini ogromnega mesta. Vsa mestna poslopja so v belem, starejše stavbe, pa tudi novejše stolpnice. Z Akropole se vidijo celotne Atene, na eni strani morski zaliv, na drugi strani venec gora, v daljavi pa mestno letališče, zelo prometno, saj so letala pristajala dobesedno eden za drugim. Srečevali smo obiskovalce iz celega sveta, saj je mesto poleg Rima eno najbolj obiskanih prestolnic sveta. Zmanjka besed ob misli, kako so mogli postaviti takšno svetišče, kakor je Akropola ali Partenon pred več kot dva tisoč leti. Stavbe na ogromnih stebrih, narejene brez betona in železa ter postavljene brez dvigal, so res vredna občudovanja. Obiskali smo Aeropag, kjer je imel apostol Pavel svoj znamenit govor Atencem in na tem mestu na prostem

smo imeli tudi sv. mašo. Pod vodstvom vodičke smo si ogledali mestne znamenitosti, ki jih pogosto vidimo tudi na televiziji: trg, kjer so v zadnjem času potekale demonstracije, menjavo straže, arheološki muzej in mestno tržnico. Od tu pa smo se lahko odpravili na samostojen potep.



Veličasten pogled na Atene. Foto: Riko Bogataj

Večinoma le do prvega lokala, da smo lahko opazovali ulični utrip ob dobri hrani, kavi, kozarcu vina ali piva. Gostinski lokali so postavljeni dobesedno eden ob drugega. Lastnik ali najeto osebje so vabili v lokale, kljub navidezni zasedenosti pa poskrbijo, da vsak najde prazno mizo. Ulični prodajalci nudijo vse mogoče, predvsem igrače in različne spominke. Prodajalci, večinoma priseljenci iz Afrike, pa dajejo vtis, da je Grčija zelo gostoljubna do tujcev. Odmor smo izkoristili tako, da smo si odpočili utrujene noge in se dobro okrepcali, saj ko je Alenka dvignila svoj dežnik, je pomenilo: »Naprej, nismo še videli vsega.«

Pozno popoldne smo si ogledali še olimpijski stadion Panetinajkos, kjer so potekale zadnje olimpijske igre v Grčiji. Videli smo muzej vseh olimpijskih iger moderne dobe in na tekaški stezi so nekateri pretekli častni krog. Ni moj namen opisovanje hotelov ob poti, vseeno pa moram omeniti hotel Akropoli v Atenah. Stoji v mestu, natančno pod znamenito Akropolo. Iz terase na vrhu stavbe, kjer smo imeli dvakrat večerjo, se ob sončnem zahodu ali pozneje v mraku vidi veličastna silhueta impozantne zgradbe. Hrana je bila dobra, normalno grška, z dovolj izbire. Še beseda o vinu. Izvrstno, za devet evrov v plastenki za liter in pol. Mogoče sta bili Akropola in mesto pod nami zato še veličastnejši po nekaj kozarcih.

Zadnji dan smo obiskali še Peloponez. Nekoč celinski del Grčije, danes otok, saj so skopali v skalo globok prekop, ki omogoča ladjam prehod z ene na drugo stran. Obiskali smo Korint, mesto, kjer je apostol Pavel napisal dve pismi Korintčanom. V podaljšku maše, ko je vodička razlagala zgodovino Korinta, se je okrog smukala uniformirana lokalna vodička ali varnostnica. Nikakor ni mogla

razumeti, ali je to verski obred ali se krši pravilo, saj smejo po zakonodaji turiste tu voditi samo za to pooblaščen osebe.

Na Peloponezu so največji oljčni nasadi v Grčiji. Gozdovi oljk na obeh straneh ceste, med njimi so speljane večje in manjše poti po nasadih, ki omogočajo strojno obiranje. Poleg vina je oljčno olje med glavnimi kmetijskimi pridelki.

V stari Grčiji se je začela razvijati demokracija, ki je omogočala razvoj in tekmovalnost v politiki, kulturi in športu. Na vodstvena mesta so bili izvoljeni najboljši ljudje, ki so delali za skupno dobro. V takih razmerah so potem delovali politiki, znanstveniki, filozofi in zdravniki, ki so se znali sporazumeti, da je med olimpijskimi igrami na grških tleh vladal mir. V novejši zgodovini pa to ni bilo vedno tako samoumevno. V pristanišču Patras smo zaključili naše romarsko popotovanje po Grčiji. V tem opisu nisem mogel zajet vsega, saj smo videli še Termopile, Delfe in Mikene, velike antične stadione in še kaj. Vsak od teh krajev ima svojo zgodbo v zgodovini antike.

Omeniti moram še pot skozi Srbijo in Makedonijo. Postanek v Nišu je bil namenjen ogledu Čele kule z lobanjami padlih srbskih vojakov v bitki s Turki leta 1809. Te dogodke iz neprestanih bojov s Turki je vodička opisovala z velikim žarom, kakor tudi pozneje o nastanku rimske naselbine pri Nišu. V tem mestu, takrat imenovanem Naissus, je bil rojen Konstantin Veliki, znan po tem, da je leta 313 izdal Milanski delikt, s katerim je razglasil versko svobodo po vsem cesarstvu. V arheološkem kompleksu Mediana so vidni ostanki rimskih rezidenc, ki so bili že takrat ogrevani s toplo vodo od nekaj kilometrov oddaljene Niške banje. Celo bogastvo ostankov Rimljanov je še skrito pod zemljo, pa čas v katerem živimo ni naklonjen izkopavanju, »pa tudi bolj varni so zakopani«, pove vodička.

Skopje, glavno mesto Makedonije, po potresu povsem obnovljeno mesto, je sedaj moderna metropola. Široke ceste, parki in številni spomeniki, ki spominjajo predvsem na bogato zgodovino Aleksandra Velikega.

Obiskali smo katoliško cerkev in spominsko kapelo Matere Terezije. Po petih litanijah sta redovnici, ki sta nam pokazali celotno stavbo, zaprosili, da bi zapeli še *Marija skoz življenje*, kar pomeni, da pesem poznajo, saj je očitno precej obiska iz Slovenije. Na splošno je postalo Skopje po letu 1963 spremenjeno, skorajda neprepoznavno. Na katastrofo spominja le železniška postaja, ki kaže uro potresa 5,17 minut.

Da je dežela krščanska (tolerantna pa tudi do muslimanske vere) na gori Vodno opozarja ogromen križ, viden skoraj iz vseh predelov Skopja. Milenijski križ, postavljen leta 2002, je visok 86 metrov. Na splošno pa makedonska pravoslavna cerkev išče svojo pot med srbsko cerkvijo na severu in grško na jugu. Po postajališčih na poti Niš, Skopje, Solun in Atene se v pristanišču Patras vkrcamo na ladjo. Najprej tovornjaki



Spominska kapela Matere Terezije. Foto: Dušica Gantar

in avtobusi v trebuh ladje, nato pa še mi v višje nadstropje. Na recepciji so podobno kakor v velikem hotelu razdelili ključke kabin in nato smo se porazgubili po nadstropjih ter tako pričeli 35-urno vožnjo do Benetk. Ladja družbe Anek Lines je odpeljala malo čez polnoč, zjutraj pristala še v luki Igoumema in nato ravno po Jadranu do Benetk. Vožnja je bila prijetna, notranjost ladje pa udobna. V samopostrežni restavraciji so nudili različno prehrano in napitke po zmernih cenah, zajtrk ali malica se je dobila za izpod deset, kosilo pa za kakšen evro več. V Atenah smo »izropali« eno pekarno, kajti nekdo je razširil novico, da si na ladji ne bomo mogli ničesar privoščiti, ker so cene astronomske. Seveda so bile cene tudi višje, kjer je bila klasična postrežba. Po ladji smo se gibalno svobodno z ene stani na drugo, na palubo ali posedali v naslonjačih in pili kavo po 2,50 in pivo po 4 evre in opazovali morje. Tudi mobiteli so odpovedali, tako da smo se potem večinoma posvetili raziskovanju ladje. Ko smo naslednji dan zagledali zvonik Cerkve sv. Marka v Benetkah, pa je bil znak, da smo že skoraj doma.

Zapis je namenjen temu, da udeleženci romanja dogodkov ne pozabimo, za bralce Oglarja pa, da to ni bil potep, ampak 9-dnevno romanje v dobri organizaciji ter v prijetni družbi.



Romarji po Grčiji. Foto: Dušica Gantar

AJDA – KORISTNA ZA KMETA, ODLIČNA ZA ČEBELE, ZDRAVA ZA VSAKOGAR

Tomaž Mivšek

Ajda je enoletna rastlina, visoka 15–60 cm, steblo je navadno rdeče obarvano, cvetovi so rožnatordeči ali beli. Ime ajda je prevzeto iz staronemške besede Heiden, ki je v zvezi z nem. *Heide* (ajd, pogan). Rastlina je bila tako poimenovana zato, ker so jo v 12. stoletju v Evropo prinesli križarji iz poganskih krajev. Latinsko ime *Fagopyrum* in angleško ime *buckwheat* pomenita bukovo žito, to pa pove, da so njeni trikotni plodovi podobni bukovim.

Ajdo pogosto uvrščamo med žita, čeprav to ni. Spada med dresnovke, tako kot kislica, rabarbara, dresen ... Izvira iz Kitajske, v Sloveniji je prvič omenjena leta 1426. Obstaja veliko vrst ajde, vendar v svetu najpogosteje uporabljajo navadno ajdo (*Fagopyrum esculentum*) in tatarsko ajdo (*Fagopyrum tataricum*). Slednja raste predvsem na goratih območjih. Tatarska ajda ni primerna za pašo čebel, ima pa v zrnju veliko več antioksidantov kot navadna ajda.

Še pred pol stoletja smo v Sloveniji pridelali precejšnje količine ajde, potem pa se je začela umikati rodovitnejšim poljščinam, zlasti koruzi in strniščnim krmnim posevkom. Ajda je bila nekoč hrana kmetov, revnih ljudi. Težak ajdov kruh ni bil tako rahel kot iz moke pšenice, je pa ajdov kruh nasitil ljudi ter jim zagotovil kakovostne beljakovine in nekatere druge nujno potrebne snovi, tudi če si niso mogli privoščiti mesa.

Danes ajda znova stopa na naše jedilnike. Kalček in klični listi ajde vsebujejo beljakovine ter nekaj vlaknin in maščob. Beljakovine po aminokislinski sestavi zelo ustrezajo našim potrebam po aminokislinah. Plodovi so bogat vir B- vitaminov. V semenu je tudi veliko škroba. Primerjaje z žiti ima ajda več škroba v nerazvejani obliki, del katerega se pri pripravi ajdove kaše funkcionalno spremeni v vlaknine. V zunanjih plasteh ajdovega zrnja je večina mineralnih snovi in naravnih antioksidantov (rutin). Ajda je znana po cinku, ki ga naš organizem nujno potrebuje v manjših količinah. Ob uživanju ajde vnašamo v telo minerale bakra, magnezija in selena. V zelenih delih rastline najdemo tudi *fagopirin*, ki ob sončenju lahko povzroča preobčutljivost kože in oči na svetlobo. Zaradi tega priporočajo le zmerno in občasno pitje čaja iz ajdovega listja ali cvetov.

V prehrani uporabljamo tako ajdovo kašo kot ajdovo moko. Iz moke lahko spečemo kruh, pripravimo ajdove žgance, cmoke, palačinke, ajdove rezine z borovnicami. Ajdovo kašo lahko uživamo skupaj s sadjem, s praženimi jurčki ali zelenjavo, uporabna je tudi za solate.

Na ozemlju Slovenije pridelujemo ajdo že več kot štiri stoletja, zato so cvetoča in dišeča ajdova polja sestavni del značilne podobe slovenske krajine. Pa ne samo to. Ajda je izjemno pomembna tudi za kranjsko čebelo. Posebej zato, ker cveti v obdobju, ko v naravi ni obilnih virov medičine in cvetnega prahu. Avgusta in septembra spodbuja matice k zaleganju, hkrati pa si čebele na ajdi naberejo del svoje zimske zaloge hrane in povečajo možnost prezimitve celotne čebelje družine. S sejanjem ajde prispevamo k ohranjanju čebel, posredno pa tudi k ohranjanju okolja.

Skromnost ajde glede potreb po hranilih je eden izmed razlogov, da je rastlina primerna za tiste pridelovalce, ki želijo svoje pridelke pridelati brez uporabe mineralnih gnojil in škropiv. Ajda je zelo občutljiva na sredstva za zatiranje plevelov. Ker za posevke ne uporabljamo sredstev za varstvo rastlin, velja ajda za bioživilo. Zaradi hitre rasti rastline in razvoja listov pomaga zatirati semenske plevelle. Ko se dobro razraste, zasenči in s tem zatira večino plevelov.

Literatura: *Ajda – koristna za kmeta, odlična za čebele, zdrava za vsakogar*. Čebelarstva zveza Slovenije, Javna svetovalna služba v čebelarstvu, 2013.



Ajda med cvetenjem. Foto: Internet



Zrna ajde. Foto: Internet

90 LET CERKVENEGA PEVSKEGA ZBORA V ZAVRATCU

Marjeta Rijavec, Bernarda Kogovšek

Na zahvalno nedeljo, 3. novembra 2013, smo v Zavrattu praznovali 90-letnico obstoja Cerkevnege mešanega pevskega zbora Zavratac. Ker se pevci zavedamo, da to ni samo naš praznik, ampak praznik vseh, ki so kdaj peli v tem zboru, smo se odločili, da na praznovanje povabimo vse nekdanje pevce. Ob 10.30 smo se zbrali pri sveti maši, po njej pa smo pripravili še krajši koncert, na katerem smo se predstavili s programom, ki je zaobjel pesmi iz različnih obdobj delovanja našega zbora:

- Knut Nystedt: Laudate,
- Anton Foerster, prir. Janez Močnik: Večerni ave,
- Peter Jereb: Že pada mrak v dolino,
- Franz X. Engelhart: Dajte mi zlatih strun,
- Spiritual, arr. Norman Luboff: All my trials ter
- Anamarija Jakob, Maja Bobnar: Življenje v tebi.

Višek koncerta je bil ob zaključku, ko se nam je v prezbitariju cerkve pridružilo še 39 bivših pevcev in skupaj smo zapeli Marija skoz' življenje. Bilo je zelo čustveno, nostalgično, nepozabno. Kot bi se preteklost in sedanjost za trenutek združili in bi se čas, ki tako hitro drvi, za trenutek ustavil.

Po koncertu smo se še nekaj časa zadržali v gasilskem domu, kjer smo se okrepčali z odlično obaro in ajdovimi žganci, dvorano je zajel prijateljski klepet, občasno se je oglasila tudi pesem. Bilo je čutiti nevidno povezanost med navzočimi. Čeprav se v pogovoru nismo mogli srečati z vsemi, smo se srečevali s pogledi, ki so delili nasmehe. Ta, sicer pust, deževen dan, se je spremenil v pravi prazničen dan, ki nas je pustil polne lepih vtisov.

Na tem mestu bi omenila, da je bilo sestavljanje seznama nekdanjih pevcev precej zahtevna naloga, saj se doslej ta evidenca ni vodila. Tako smo se tega lotili samo s spomini sedanjih pevcev in naša največja skrb je bila, da ne bi koga pozabili. Upamo, da se to ni zgodilo, če pa se je, prosimo, da nam napako opravičite in se nam oglasite, da seznam dopolnimo. Hvala!

Da bi na kratko obnovili našo zgodovino, v nadaljevanju objavljamo še vezni tekst koncerta:

512 let uradno beležimo kraj Zavratac.

366 let stoji na pobočju hriba Cerkev svetega Urha. Okroglih 300 let je od posilkave fresk v prezbitariju cerkve in ob stranskih oltarjih.

90 let Cerkevnege pevskega zbora Zavratac. »Čigar kruh jem, tistega pesem prepevam«, pravi latinski pregovor. Bog nam daje vsakdanji kruh, njemu v čast in zahvalo prepevamo pevci v zavraški cerkvi že 90 let! Najbrž tudi več. Vendar naši ustni in pisni viri postavljajo ta mejnik. Predstavljamo si skromne začetke, v njih pa neizmerno željo, močno voljo, brezpogojno predanost in zvestobo. Vse za Božjo čast!

Ko se je leta 1914 začela prva svetovna vojna, je zavraško občestvo dobilo novega duhovnika, g. Ivana Miklavčiča: dušnega pastirja, šolskega učitelja, umnega kmetovalca, čebelarja, gospodarja ... Na njegovo pobudo se je začel zbirati denar za nov harmonij. Za praznik sv. Štefana, 26. decembra 1915, je bilo oznanjeno, da se bo darovanje, namesto za župnika, dalo za nabavo harmonija. Vendar je odhajanje mož in očetov v vojno celotno akcijo nekoliko ustavilo. S strani dušnega pastirja pa ni pojenjalo navduševanje mladcev za učenje igranja na harmoniju. Pripravljenost za to je pokazal Jakob Kogovšek, po domače Brnikov Jokel. Doma so mu omogočili nabavo majhnega, starega harmonija za vadbo, na inštrukcije pa je hodil k organistu v Rovte. Za še boljšo izpopolnitev so ga poslali za par mesecev tudi k organistki v Gorenjo vas v Poljanski dolini. In na veliko noč, 1. aprila 1923, je pevski zbor ob spremljavi 19-letnega Jakoba na harmoniju zapel veselo ALELUJO.

Poleg mešanega cerkevnege zbora je Jakob po odsluženem vojaškem roku postavil še moški pevski zbor leta 1927, ki je pel tudi pri svetih mašah. Zapiske sporočajo, da je cerkveni zbor ob novem letu koledoval, da ga je g. Miklavčič na silvestrovo vabil v župnišče; fotografije pa sporočajo, da se je zbor srečeval tudi s cerkvenimi pevci iz drugih far, največ s pevci iz Gor.

Ker smo po postavitvi rapalske meje leta 1920 spadali pod Italijo, se je zgodilo, da je bilo leta 1935 slovensko petje pri procesiji na velikonočno jutro prepovedano. Prepovedano pa je bilo marsikaj tudi v svobodi, na primer pevsko koledovanje od 1946. leta naprej, zato se je ukinilo. Vendar pevcem ni zmanjkalo dobre volje in zveste pripadnosti cerkvenemu petju.

14. aprila 1940 je bil oznanjen predlog glede nabave novih orgel, predračun zanje ter možnosti glede na vrednost lesa. Pred tem sta Matjažev in Brnikov gospodar domenila: ta veliki kmetje naj bi dali po en voz hlodov, manjši pa po svojih močeh. In zgodilo se je! Leto kasneje, na binkošti, 1. junija 1941, je bilo oznanjeno postavljanje orgel in čez 14 dni, na Vidovo, blagoslov novih orgel ter ofer zanje.

Navdušenje med pevci in farani je bilo veliko. Zbor z organistom je s še večjo vnemo prihajal na kor in s petjem lepšal cerkvene slovesnosti. Pevski stebri, ki jih življenjska pot ni zanesla v svet, so ostajali, drugi so se menjavali, zbor se je pmlajeval. Najdlje med vsemi pa je vztrajal organist Jakob Kogovšek. Polnih 67 let! Nedeljsko in praznično orglanje pri dveh mašah in popoldanskih večernicah ter vodenje ljudskega petja pri vsakodnevni mašah je bila zanj sveta dolžnost. Vse ostale obveznosti so se morale temu podrežati. Poleg orglanja je opravljal tudi delo cerkovnika in 3 x na dan se je povzpel na hrib in izvabljal iz zvonov Ave Marijo ...

Ko je organist Jakob v mladi pevki Poloni Gantar, ki se je po opravljeni nižji glasbeni šoli že učila orgel v Ljubljani, začel opažati smisel za glasbo in talent, si je sam pri sebi oddahnil, vedel je – imam naslednico. Počasi ji je predajal mesto za orglami in tako je leta 1990 tudi prevzela vodenje zbora in postala naša nova organistka. Z leti se je še izobraževala, najprej v Ljubljani, kjer je diplomirala na Akademiji za glasbo, sočasno še v Celovcu in kasneje na Dunaju, kjer je zaključila magistrski študij orgel. Njena študioznost in želja po čim višji kakovosti glasbe je tudi od zbora zahtevala vedno več – posegali smo po težjih skladbah, za katere smo včasih mislili, da jim ne bomo kos. Pa vendar, saj veste pevci, bolj ko so vaje naporne, boljši je potem občutek, ko na nastopu dobro odpojemo ...

Zbor se je po letu 2000, ko je bilo ustanovljeno tudi Kulturno društvo Zavratac, pričel ob sakralni glasbi ukvarjati tudi s posvetnim programom. Poleg revije cerkvenih zborov Idrijsko-Cerkljanske dekanije, smo se redno začeli udeleževati tudi občinske revije pevskih zborov v Idriji in Cerknem in revije Primorska poje. Kar 3 x smo bili uvrščeni med izbrane zборе Primorske, kar je bilo za nas veliko priznanje. Nemalo kdaj smo popestrili kulturno dogajanje v kraju, radi pa smo se odzvali tudi raznim povabilom v sosednje fаре, pa tudi drugam. Vsako leto smo pripravili večji koncert ob prazniku sv. Urha, na katerem smo sodelovali z raznimi glasbeniki. V tem obdobju smo uvedli tudi pevski piknik in to tradicijo skrbno ohranjamo tudi sedaj. Polona Gantar je zbor vodila vse do leta 2008.

Ob tej priložnosti bi radi pevci izrekli dolžno HVALO Poloni Gantar, ki je naš zbor vodila polnih 18 let. Hvala za ves trud, energijo, požrtvovalnost, vztrajnost in ne nazadnje, za vse znanje, ki si nam ga podarila v teh letih. Vsi se zavedamo, da smo imeli veliko srečo imeti organistko tvojega kova. Hvala ti!

V letu 2008 se je za naš zbor pričelo 3. obdobje. Zelo smo bili veseli odločitve Marka Kržišnika, da prevzame odgovorno nalogo vodenja zbora. V delovanje zbora je zavel svež veter. Vodenje je prevzel z vso odgovornostjo in veliko zagnanostjo, pri svojem delu pa mu je že pomagala, takrat še dekle, danes pa njegova žena, Andreja, s katero si delita mesto za orglami.

Tandem Kržišnik je poskrbel za kar nekaj novosti. Večji poudarek namenjamo duhovnosti in sami sveti maši – naučili smo se kar nekaj novih petih maš in mašnih vzklikov, za kar je v preteklosti zmanjkovalo časa. Skrbno se pripravljamo na vse priložnosti v cerkvenem letu, še posebej za večje praznike, birme, če se le da, se udeležujemo tudi revij v Idriji in Primorska poje, še vedno radi nastopamo v domačem kraju in gostujemo, kamorkoli nas povabijo. Vsako leto organiziramo pevski vikend, kjer potekajo intenzivne vaje in vzporedno tudi zabavno druženje, ki nas povezuje med seboj. V zboru vlada prijateljsko vzdušje, tudi pevske vaje so

zasnovane kot preplet resnega dela in tiste obvezne pavze, v kateri praznujemo, komentiramo, se nasmejimo ... In se imamo lepo!

Dragi pevci! go let imamo (pa tako dobro izgledamo)! In kaj nas ohranja in žene naprej? Prav gotovo Božja previdnost, ki je vedno poskrbela, da so se stvari uredile na najboljši možen način! Bogu čast in hvala! Veliko vzpodbud in pomoči smo bili deležni od vseh dušnih pastirjev, ki so nas vodili in usmerjali v teh letih: Ivan Miklavčič, Franc Govekar, Mirko Žakelj, Anton Lazar, Ivan Kobal, Danilo Kobal in Bogdan Berce. Hvala vsem! Velikega pomena je dediščina, ki jo pevci prejemo od vas, naši dragi predhodniki, pa tudi vaš zgled in vzgoja! In zdaj smo mi tisti, ki to prenašamo na naše otroke. Hvala vam! Bogu smo hvaležni za vse voditelje, ki so delovali v zboru: Jakob Kogovšek, Polona Gantar, Marko Kržišnik.

In ne nazadnje, ker smo tudi pevci samo ljudje, nam v veliko vzpodbudo pomeni tudi, ko po maši srečaš človeka in reče: »KOJK STE PA DOUNS LEP PEL!«

Hvala vam, dragi poslušalci, tudi za potrpežljivost, kadar nam ne uspe ravno, kot bi radi ... Tudi vi ste pripomogli k tej lepi obletnici.



Razširjena sestava zbora z nekdanjimi pevci.
Foto: Hana Rijavec



Veselo druženje v domu gasilcev. Foto: Robert Rijavec

URHOVA NEDELJA 2013

Mojca Lazar

Vsaka cerkev ima svojega zavetnika in v naši fari je to sveti Urh. Čeprav sveti Urh goduje 4. julija, smo njegov god proslavili v nedeljo, 7. julija. V ta namen se je odvijalo kar nekaj dogodkov.

Otroci in mladina, pa tudi nekateri odrasli, smo si v petek zvečer ogledali sinhronizirano risanko Hotel Transilvanija. Glavno sporočilo zgodbe govori predvsem o preveč zaščitniških starših. V sobotnem dopoldnevu je na dan prišla otroška ustvarjalnost. Potekala je namreč likovna delavnica, pod naslovom

Portret. Poprijeli smo za tempera barvice ter tudi za glino. Najmlajši pa le za navadne barvice. V nedeljo po maši so si lahko vsi umetnine ogledali na razstavi v farovžu. Sveta maša je potekala v svečanem vzdušju, po maši pa je sledila pogostitev, tudi pevci so zapeli nekaj pesmi. Že res, da velja, da na mladih svet stoji, a tudi na odrasle ne smemo pozabiti. Zato je na vaškem igrišču potekala prava nogometna tekma. Pomerili so se poročeni proti prostim. Izid je bil kar pričakovan: 9 proti 3 za proste. Zmaga ali poraz, pomembna je zabava!

Pa se mogoče vidimo še drugo leto!



Zbrani na ogledu animiranega filma.

Ustvarjalna delavnica »PORTRET«

Maja Mivšek

Likovna sekcija Kulturnega društva Zavratac vsako poletje v okviru praznovanja Urhove nedelje organizira ustvarjalne delavnice za otroke. Letošnja tema delavnic je bila »Portret«.

Otroci so se tudi tokrat udeležili v velikem številu. Izbirali so lahko med slikanjem s temperami v kombinaciji s tiskom (štampljke) in modeliranjem figure v glini. Večina se jih je odločila za obe možnosti, saj so imeli na razpolago dovolj časa in materiala. Vživeli so se v svoje namišljene ali resnične modele in nastali so raznoliki izdelki. Uživali so ob eksperimentiranju, v smislu, kaj bo, če mu/ji narišem še ... (brke, očala, klobuk ...). Tako so pred njihovimi očmi nastajali različni portreti, za katere si zlahka razbral različno starost, spol, razpoloženje, status ... Za nekatere portrete smo uganili, koga predstavljajo in to nas je spravilo v dobro voljo.

Ta dopoldan je vsem hitro minil, ustvarjanje je potekalo v sproščenem vzdušju, otroci so si med seboj pomagali, še posebej starejši so prevzeli skrb za mlajše. Zelo vesela sem bila tudi njihove pomoči pri pospravljanju, saj smo vse pospravili sproti, nekateri so na koncu pomagali nositi in dokončno pospraviti tudi mize in klopi. V tako prijetnem vzdušju je delo z otroki (kljub velikemu številu udeležencev) prijetno in veselim se naslednjih delavnic, ki bodo v predbožičnem času.

Nastali izdelki so bili na ogled od Urhove nedelje do konca oktobra v galeriji Farovž v Zavratacu. Otroci so jih nato lahko odnesli domov.



Zmagovalni ekipi Ledik in Oženjeni. Foto: Jože Lazar

LIKOVNA DELAVNICA IZDELOVANJA VOŠČILNIC

Andrej Mivšek

Kulturno društvo Zavratac je tudi letos izvedlo likovno delavnico za otroke na temo prihajajočih praznikov. Delavnica je potekala v prostorih naše šole v soboto, 7. decembra od 9. do 12. ure, pod vodstvom Maje in Andreja Mivška. Otroci iz Zavrata in Potoka so izdelovali voščilnice, s katerimi bodo ob božičnih in novoletnih praznikih zaželeli vse dobro svojim sorodnikom in prijateljem. Za uvod v ustvarjalno delo smo poslušali zgodbo o škofu Nikolaju, Miklavžu, ki nas vsako leto obdaruje in razveseljuje s svojo brezkončno dobrotto. Tako je tudi naše ustvarjanje potekalo v zavesti, da bomo z voščilnicami razveselili tiste, ki jih imamo radi. Rezultat našega truda so bile iskrene in lepe podobe, nastale v različnih risarskih in kolažnih tehnikah. Nastali motivi so bili uglaseni s tipičnimi decembrskimi liki: jelka, jelenčki, snežinke, darila, zvezdice itd. Za izvedbo naših idej pa smo uporabili različni barvni papir in svetlikajoče se folije, luknjače (z izrezi jelenčkov, zvezdic in snežink), zlato nit za vezenje, flomastre in barvice ter najbrž še kaj drugega.

Če pa bodo otroci posnemali Miklavža, ki obdari tako veliko število ljudi, bodo morali doma v teh dolgih in hladnih večerih narediti in zlepi še kar nekaj voščilnic. Ne glede na to, s Kulturnim društvom jim želimo še veliko ustvarjalnih idej.



Mladi ustvarjalci s svojimi izdelki. Foto: Renata Tušek



Izdelovanje voščilnic. Foto: Maja Mivšek



Ustvarjanje pred gasilskim domom. Foto: Maja Mivšek

»Tudi, če so težave, je treba biti vesel.«

PEDRO OPEKA

Darja Kogovšek

Le kdo ne pozna Pedra Opeke?!

To je izredno bogat človek, ki ga svet občuduje ... vendar njegovo bogastvo ni v lastništvu nepremičnin, tuje banke nimajo njegovega denarja, ni poslovnež, ampak je bogat, ker ima veliko veselja in upanja in ker se bori za osnovne pravice, ki bi morale biti samoumevne za vse ljudi na svetu.

Konec novembra je Opeka obiskal domovino svoje matere, Slovenijo. Prišel je tudi v Logatec. In prišli smo tudi ljudje, ki smo bili žejni njegovih besed. Cerkev v Dolnjem Logatcu, ki ni majhna, je bila nabito polna. Čutili je bilo pričakovanje. Le kaj mi bo povedal? Me bo ohrabil, potolažil, zbudil? Naredil je vse to in še več. Z vami želim deliti nekaj Pedrovih misli, ki sem si jih še posebej zapomnila. Danes po njegovi zaslugi več kot 23 tisoč smetiščarjev živi v urejenih domovih, v vaseh z ulicami, vrtovi, parki in šolami. Vse to je dosegel s srčnim bojem proti pravici. Vse to je dosegel tudi z lastnimi rokami. Sam je zidal in tako učil tudi druge. Ko je prišel na smetišče, so ga ljudje prosili za denar, danes ga prosijo za delo. In prav to spremembo miselnosti si šteje za največji uspeh, ki ga je dosegel. Da pa so lahko vse to naredili in seveda še delajo, potrebujejo tudi finančno pomoč. Veliko dobijo od Slovencev. Bravo mi! Prošnjo za finančno pomoč je poslal tudi na institucijo evropske unije. Nazaj je dobil debelo kuverto. O, tu pa bo nekaj denarja, se je razveselil Pedro. Odprl je kuverto. V njej je bilo šest listov samih vprašanj ... o denarju ni bilo ne duha ne sluha. Za kaj konkretno bo porabil sredstva? Kdaj bodo jedli? Zakaj bodo jedli?! En list je prebral, potem se mu je v glavi zavrtilo. »Osnovna človekova potreba za preživetje je hrana,« pravi in to vemo vsi, »tu se ne da čakati in se o tem pogovarjati.« In prav tu vidim problem tudi v naši domovini. Pomembni so papirji, pomembne so besede, premajhno težo imajo dejanja in zdrava kmečka pamet.

Ko je bil nekaj časa nazaj bolan, je odšel v kamnolom. Tam je videl žene, kako so nosile težke skale in zraven še pele. Pravi, da je dobil tako moč. Ko pridejo otroci iz šole, gredo pomagat staršem delat v kamnolom. Zavedajo se, da starši delajo tudi zanje, zato jim na ta način želijo izraziti hvaležnost. Lahko pa bi se šli igrati... Zgodilo se je, da jim je nekega dne v skupnosti zmanjkalo riža. Pedro je svojim sodelavcem povedal, da ne morejo več sprejemati ljudi, ker jim nimajo dati kaj jesti. Ko se je nekega večera vračal v skupnost, je zagledal žalostno družino, ki je iz skupnosti ravno odhajala. Mama je k sebi tesno stiskala nekaj dni starega sinčka. Družina mu je

povedala, da so jih v skupnosti zavrnil in da sedaj zopet odhajajo na cesto. Pedro je odšel do sodelavke, ki je sprejemala reveže. Vprašal jo je, zakaj ni sprejela družine, če je videla v kakšni stiski je. Sodelavka se je začudila in mu razložila, da je le izpolnila njegov ukaz. Pedro je odločno rekel, da kadar gre za reševanje stisk, je njena dolžnost, da ne spoštuje zakonov in dogovorov. Od takrat naprej sprejmejo čisto vsakega človeka, ki pride. Uvidel pa je tudi, kdo pravzaprav sprejema zakone. Tisti, ki ni neposredno udeležen v stvar, v tem primeru je bil to on. Lahko je nekaj rekel, ni pa mu bilo treba tega dogovora izpeljati in odsloviti revno družino.

Življenje je boj, ne glede na to na katerem koncu sveta živimo. Problem današnje »moderne družbe« je, da ne znamo deliti. Na Madagaskarju se ljudje najejo enkrat na dan. Ko mlad fant poje obrok riža z omako (brez mesa!), se mu vidi, da bi pojedel še enkrat toliko. Ko ga je Pedro vprašal, ali želi še jesti, mu je mladenič odgovoril, da je bilo dovolj. Fant se zaveda, da za njim v vrsti čaka še veliko njegovih prijateljev, ki morajo tudi jesti. Kaj pa pri nas? Kakor slišim, bi si nekateri še v žepe nabasali riža (beri: denarja), samo da ne bi dobil naslednji v vrsti za njim. Še dobro, da je takih ljudi malo.

»Zbudite se!« pravi Pedro. Naša dolžnost je, da se potrudimo, da smo srečni. Ne smemo čakati križem rok. Biti moramo pogumni, optimistični, moramo si upat tvegati. Zavihat moramo rokave in začeti delat. Tokrat dobesedno. Vse, kar delamo, moramo delat z veseljem, tudi k sveti maši moramo z veseljem. V skupnosti, ki jo je ustanovil Pedro, pride vsako nedeljo k maši 7 000 ljudi. Maša pa traja 3 ure!

Pedro Opeka živi tisto, kar govori. Govori preprosto in zares, zato mu verjamem.



Pedro Opeka. Foto: Internet

SPREHOD PO GOZDU

Olga Vehar

Kako lepo se je sprehajati po gozdu in opazovati te drobne živali, kako se vsaka na svoj način trudi za svoj obstoj. Če se pa malo ozreš po vseh teh različnih drevesih, pa kar začutiš šepet vsakega drevesa posebej.

Najprvo zašumi smreka s svojimi mogočnimi in košatimi vejami: »Poglejte mene, kako imam močno in visoko deblo. Poleti nudim veliko sence, pozimi pa se uboge ptice skrijejo v moje veje pred snegom. Tudi druge manjše gozdne živali se skrijejo pod manjše smrekice, saj mi iglice nikoli ne odpadejo v celoti. Samo tiste malo starejše odpadejo. Te iglice prav pridejo mravljam in drugim drobnim žuželkam, da si jih nanesejo skupaj in si napravijo z njimi svoje domovanje. Pa kako lep les imam. Iz njega nažagajo lepe deske in nato napravijo raznovrstno pohištvo. Pa tudi mnoge lesene posode naredijo, kot so škafi, čebri, brente. Moji storži, ki so polni semen, so velika poslastica za majhne žuželke in ptice.«

Nato se oglasi jelka: »Veš kaj, smreka, draga moja polsestra. Jaz sem ti skoraj v vsem podobna. Samo jaz imam lepše in večje iglice, ki se lepše svetijo kot tvoje. Koliko vencev se splete iz mojih vejic za razne praznike in druge prireditve!«

V prepir se vmeša bukev: »Ja, kaj pa imata vidve, ali se mislita še pripraviti? Poglejta mene, kako imam debelo deblo in koliko se moje veje raztezajo. Najboljše deblo uporabijo v mizarstvu, pa tudi papir izdelujejo iz njega. Ostal, slabši les uporabijo za drva, da si ljudje pozimi ogrejejo stanovanja, da jih ne zebe. Pa moj slasten žir. Kako se z njim mastijo polhi in veverice! Nato imajo še polharji svoje veselje, ko lovijo polhe in se mastijo z njimi.«

»Joj, kaj slišim prav?« se oglasi jesen. »Tukaj se pa nekaj dogaja. Kaj se hvalite, kdo je boljši? Poglejte mene, kako lepo postavo imam. Iz mojega lepega lesa bodo napravili lepe stopnice, pa parket. Ta bo krasil veliko sob v hišah in raznih dvoranah. Koliko plesnih korakov se napravi po teh dvoranah. Seveda se parket pri vsakem plesu malo obrabi, pa ga očistijo in na novo polakirajo, da je zopet nared za nove plesne korake.«

Ob potoku kraj gozda vrba kima s svojo glavo, kaj se dogaja tam v gozdu. Malo pokima s svojimi vejami in pravi: »Mene pogledajte, kako lepe tanke veje imam. Iz njih spletejo zelo lepe košare in koše, ki služijo za razne namene. Pa kakšne butare spletejo za cvetno nedeljo. To je pravo tekmovanje, kdo bo napravil večjo.«

»Oh, kako se širokoustite! Moje lepe vejice kar same kličejo, naj jih ljudje naberejo, kadar krasijo cerkev ali pripravljajo razne šopke,« skromno modruje macesen. »Kaj pa jaz?« se mogočno oglasi javor. »Tudi jaz sem

visok in lepe postave. Moj najlepši les uporabijo za razno pohištvo, drugega pa tudi jaz nudim za drva, da se lahko dobro kuha in greje pozimi. Pa moje aviončke pogledajte, kako se otroci z njimi igrajo. Za živino dajem veliko stelje, saj imam zelo velike liste in je zato voz takoj poln stelje.«

»Prenehajte s tem prerekanjem,« se oglasi hrast. »Povem vam vsem skupaj, da ima vsako drevo svoje dobre in slabe lastnosti. Jaz imam, na primer zelo dober želod, ki so ga vesele razne živali. Lipa ima zelo dobre cvetove za čaj, kadar cveti, pa imajo čebele izvrstno pašo. Njen les je zelo mehak in je odličen za rezljanje in oblikovanje raznih figur. Lipa je tudi simbol Slovenije! O draga češnja, kako dobre sadove imaš in les pisanih barv. Oh, pa trepetlika, pogledjte jo, kako lepo miglja s temi svojimi lističi. Je tudi nagajiva, rada bi se razširila po celem hribu. Joj, pa na dobro lesko, ki raste ob robu gozda, bi kmalu pozabil. Kako ima ona dobre lešnike, pa so za pobiranje velikokrat bolj pridne šoje in veverice, človek skoraj ne pride na vrsto, da bi jih kaj nabral.

Še bi se našla drevesa, vem, da sem že star, pa sem katerega pozabil. Naj na koncu omenim še to vitko in dolgolaso brezo, ki je znana po belem lubju. Ona ima zelo dolge in tanke veje, iz njih napravijo brezove metle, ki lepo služijo za pometanje, nekatere pa zajahajo čarovnice, da širijo prepir in zlo med ljudmi. Upajmo, da bodo čarovnice tudi kaj dobrega napravile s temi metlami in naredile red na tej ubogi Zemlji. Saj ljudje velikokrat grdo ravnajo z našim lesom. Ne upoštevajo zakonov in ne pospravijo v gozdu za seboj ... pustijo vse razmetano. Tudi drobne veje je treba lepo na kup zložiti, da tam segnijo in se napravi gnojilo za rast drugega drevja. Dosti nerganja naj bo, ti človek se pa poboljšaj, pa bo lepše urejen ta naš gozd.

Lep zelen gozdni pozdrav!«



Sprehod po gozdu. Foto: Internet

TANJA IN TADEJ TUMA

Mojca Lazar



V tokratni številki vam predstavljamo Tanjo in Tadeja Tuma. Nekaj časa sta v Zavrvcu le preživljala vikende. A je želja po vaškem življenju postala prevelika in se ji zato nista mogla upreti. Več pa preberite v nadaljevanju

Kdo sta? Kako bi se na kratko predstavila?

TANJA: Sem založnica in pisateljica. Knjige so celo moje življenje, moja največja strast. Doštudirala sem francoščino, angleščino ter nemščino. Rada imam naravo, čeprav je bilo moje rojstno okolje beton – po rodu sem iz Ljubljane.

TADEJ: Tudi jaz sem po rodu iz Ljubljane. Sicer sem osnovno šolo opravil v Švici, saj smo se tja z družino za nekaj časa preselili. Ko smo se vrnili v Slovenijo, sem doštudiral elektrotehniko, ki jo sedaj proučujem na elektrotehniški fakulteti v Ljubljani.

TANJA in TADEJ: Imava dva otroka, 24-letnega Sama in 22-letno Katjo. Vsi štirje imamo zelo radi Zavrvc.

Kako sta se sploh znašla v Zavrvcu?

TADEJ: Ko smo se z družino vračali v Slovenijo, je imel oče željo, da bi nekje kupili kmetijo, ki bi jo obiskovali čez vikend, da bi se malo odpočili od mestnega življenja. Potem smo preko oglasov zasledili to »Njivarjevo« kmetijo. Kupili smo jo ter jo počasi in postopno obnavljali. Ko sem spoznal Tanjo, kar je bilo že v gimnaziji in ko sva se poročila, sva midva prevzela skrbništvo za hišo. Hiša je decembra 2006 pogorela; požar se je začel v dimniku in razširil po tramovih v stanovanjski del. Pol leta smo morali stalno živeti v Ljubljani. Otroka sta z njo »gor rasla«, kot radi rečemo. Lahko bi rekel, da smo hišo pogrešali.

TANJA: Nato smo preko svetovnega spleta naročili sestavljivo brunarico. Ko so jo pripeljali ter jo sestavljali, so nama ob strani stali sovaščani. Res so nama veliko pomagali pri betoniranju stebrov, napeljavi elektrike, vodovoda ... Vse je šlo zelo hitro. Postavili smo jo v 33

dneh! Tako smo že julija naslednje leto lahko preživljali vikende v novi brunarici.

Pred časom sta se sem tudi preselila. Kako sta se za to odločila?

TANJA: Brunarica je moj stalni dom že nekaj let. Podjetje sem zmanjšala in počasi opustila redno pisarniško delo in stres vodenja ekipe. Sem še aktivna založnica, a vse lahko opravim od doma. Ko sem se lotila pisanja, sem imela v Zavrvcu več miru in ni mi bilo treba delati v Ljubljani. Tadej je tu prijavljen od decembra 2012. Če bi lahko, bi se seveda že prej preselila. A dokler sva morala skrbeti tudi za najina otroka, to ni bilo mogoče. Sedaj sta že odrasla, tako da sva jima s tem, da sva zapustila stanovanje v Ljubljani, tudi omogočila, da se postavita na lastne noge ter tako samostojno zaživita.

Če bi se slučajno zgodilo, da bi, na primer hiša ponovno pogorela, bi bila pripravljena iti nazaj v Ljubljano?

TANJA: Če bi bilo potrebno iti, bi pač šla živeti, kamor bi morala, tudi v Ljubljano. Seveda bi se za vikend še vračala, če bi le bilo mogoče. Vsekakor pa nimava te želje.

TADEJ: Hiša je zgorela zaradi nepravilno zgrajenega dimnika. Zato nama niti na misel ni prišlo, da bi tudi v tej hiši imela peč na drva. Čeprav v brunarico spada kamin, sva se mu midva odpovedala. Manj je možnosti za požar. Hiša je res natančno ter varno narejena, tako da naj ne bi šlo nič narobe.

Kako pa ste se ujeli z vaščani? So bili kakšni problemi?

TANJA: Pred požarom smo imeli z vaščani manj stika. Družili smo se predvsem s prejšnjimi lastniki hiše in sosedmi. Po požaru pa so domačini pokazali toplino, čustvenost, pripravljenost pomagati. Od takrat smo res bolj povezani. Domačini so zelo odprti, dobro so naju sprejeli.

TADEJ: Sedaj, ko sva tu več časa, se več družimo, tudi midva na različne načine sodelujeva z vaščani.

Katere so po vašem mnenju glavne razlike med mestom in vasjo? Katera značilnost ja za vaju najbolj pomembna?

TADEJ: Mesto je res drugačno od vasi. Lahko je zelo uspešno. Dokler se tvoji otroci šolajo, si prisiljen biti tam. Na vasi mi je najboljše to, da imaš ljudi ob sebi le takrat, kadar to želiš in ne vedno kot v mestu.

TANJA: Velik pomen ima tudi hrana. Imava svoj vrt, domačo zelenjavo že od meseca maja dalje. Pletje na vrtu pa je tudi dobra telovadba.

Sta imela ob prihodu kakšne probleme?

TANJA in TADEJ: Res sva presenečena, kako hitro sva se navadila živeti tu. V Ljubljani, pa tudi drugih mestih,

je vedno veliko hrupa, prometa, ljudji, glasbe ... tu pa kar na enkrat tišina. Včasih se oglasi kakšna žival, to pa je tudi vse.

Tvoj oče si je zamislil nakup kmetije ... Verjetno zaradi službe ni mogel imeti živali. Bi vidva oživila kmetijo?

TANJA: Če bi že imela kmetijo, bi skrbela le za nekaj drobnice ali pa čredo koz. A treba se je spoznati na živali. Sva le meščana. Imava samo 15 let staro mačko, ki je

preživela tudi požar. Mogoče pa bo nekoč prišel na vrsto pes.

TADEJ: Z živalmi je tudi veliko dela. Že zdaj potujeva, sicer ne veliko, a je že to dovolj, če želiva imeti živali. Na stara leta si želiva še več potovati. Če te ni vedno doma, je težko skrbeti za kmetijo.

Hvala lepa za ta pogovor ter veliko sreče v življenju in uresničevanju vajinih načrtov!

JANEZ KOTAR – FOTOGRAFIRANJE ZAVRATCA

Alenka Kotar

Janez Kotar se s fotografijo profesionalno ukvarja že vrsto let.

Letošnje poletje je fotograf Janez Kotar ob obisku svojih nečakov v Zavrvcu naredil kar nekaj fotografij. Ker so lepe, jih je nekaj prispeval tudi za Oglarja. Ob tej priliki je z njim nastal tudi ta pogovor.

Kako to, da si se začel ukvarjati s fotografijo in kdaj?

Tega je pa že nekaj desetletij, kar sem prvič držal fotoaparata v rokah. Ljubiteljsko se je s fotografijo ukvarjal že oče in seveda si je težko zamisliti, kako ne bi doma že kot otroci z zanimanjem pregledovali škatel s fotografijami. Seveda pa je bilo tistih nekaj trenutkov, ko si smel držati fotoaparata v roki ali pa celo pritisniti na sprožilec, nekaj posebnega. Vse skupaj ti tako zelo hitro zleze pod kožo. Takrat v času filma smo seveda fotografirali neprimerno manj kot danes in tako je bil tudi sam proces učenja mnogo daljši.

S kakšno vrsto fotografije se ukvarjaš, kje vse si že fotografiral?

Vsak fotograf ima seveda svoje priljubljene žanre. Dejansko danes največ časa in energije posvečam poročni fotografiji. To področje mi pomeni poseben izziv, saj se prav tu prepleta izjemno poznavanje fotografije (dogajanje na poroki je zelo hitro in neponovljivo) z delom z ljudmi. Gre namreč za to, da smo skoraj vsi pred objektivom v zadregi, in tukaj je ključni izziv fotografa, da svojim »modelom« pomaga do tega, da so čim bolj naravni. Sproščeni namreč izgledamo najboljše, takšne nas pa tudi najraje vidijo naši bližnji in nenazadnje tudi mi sami.

Kar nekaj delam tudi portretne fotografije, kjer so izzivi podobni kot pri poročni fotografiji, s tem, da je pritisk časa neprimerno manjši.

Posebno pri srcu so mi različne fotozgodbe – pa naj bodo to popotniške reportaže ali pa čisto vsakdanje zgodbe, ki nas obkrožajo, pa jih navadno niti ne vidimo. Zadnje časa pa je moja strast tudi fotografiranje iz zraka. Tu naenkrat pridem do pogledov, ki so bili do danes več ali manj zgolj v domeni ptic.

Z izjemo Južne Amerike in Avstralije sem fotografiral že na vseh celinah. Fotografska oprema je namreč nekaj, kar imam praktično vedno s seboj in tako vedno nastajajo zgodbe o krajih, ljudeh ...

Kakšna je bila tvoja fotografska oprema na začetku in kakšna je danes, koliko fotoaparata si že zamenjal?

Če odmislim tisto opremo, ki sem jo imel v rokah čisto na začetku, lahko rečem, da sem bil vedno tehnično zelo dobro opremljen. Seveda so bile možnosti pred dvema desetletjema neprimerno drugačne, kot so danes. Po drugi strani pa si tudi nikoli ne bi mislil, da je fotografija lahko tako zelo draga dejavnost. Ko greš namreč v profesionalni razred, meje navzgor več ni. Res je, da sama fotografska oprema ne naredi dobre fotografije – za to je namreč vedno odgovoren fotograf – ti pa profesionalna oprema vsekakor pomaga, da lažje izkoristiš možnosti, ki ti jih ponuja posamezen motiv. Nikoli pa nisem preštel, koliko fotoaparata sem že imel, tako kot tudi sedaj ne znam odgovoriti na vprašanje, koliko objektivov imam. Seveda pa vedno znam iz torbe potegniti ravno tistega pravega, ki ga potrebujem v tistem trenutku.

Fotografiranje iz zraka s pomočjo multikopterja je torej najnovejše. Kako sploh zgleda in za kakšne potrebe ti to uporabljaš?

To je res najnovejše, kar delam. Vsa logika za tem žanrom se skriva v vprašanju, zakaj letati po zraku s fotografsko opremo okoli vratu, če pa lahko ostaneš varno na tleh in v zrak pošlješ zgolj fotoaparata. To področje je zelo novo v svetu, pri nas pa še čisto v povojih. Vsaj v kratkem pa ni pričakovati, da bi doseglo takšnega razcveta, kot ga je dosegla digitalna fotografija, saj je zahtevnost neprimerno večja. Večinoma si namreč prisiljen multikopter narediti sam in ga sam tudi vzdrževati. To pa zahteva široko znanje na različnih tehničnih področjih ter zvrhano mero natančnosti in vztrajnosti. Ključna težava je namreč v tem, da če npr. doma popravljaš svoj motor in narediš napako, boš zelo verjetno ostal nekje na cesti oz. ob njej. Vsaka napaka pri letenju pa se konča na tleh. Stroški, ki so povezani s takšno nesrečo, nikakor niso majhni.

V Zavratcu si fotografiral zgodaj zjutraj. Zakaj? Pri fotografiranju krajine iz zraka veljajo iste zakonitosti kot pri fotografiranju iz tal – vedno iščeš posebne vremenske pogoje. Te ti pomagajo, da pokrajina postane bolj zanimiva, da dolge sence gričev, hiš, dreves ... na svoj način izoblikujejo fotografijo. Če vstaneš dovolj zgodaj in imaš zraven še srečo, ujameš ostanke jutranjih meglic, ki se čarobno valijo po dolinah in gričih ... Sredi dneva, ko je sonce najvišje, je pogled na pokrajine neprimerno manj všečen.

S fotografijo se ukvarja ogromno ljudi, saj ima zdaj že vsak mobilni telefon tudi fotoaparata. Vendar ni vseeno, kdo fotografira in kako. Kvaliteta izdelka je odvisna od marsičesa. Kakšna je razlika med ljubiteljskim, amaterskim in profesionalnim fotografiranjem? Kljub razvoju tehnike in izjemne razširjenosti fotografske opreme je še vedno prav fotograf ključen za nastanek fotografije. Danes, ko nam pri digitalni fotografiji ni več potrebno šteti prostih posnetkov na filmu, marsikdo misli, da bo prišel do dobre fotografije zgolj z veliko količino posnetih fotografij. Zraven pa povsem pozablja na to, da sta za dobro fotografijo potrebna tako glava kot tudi srce in ne zgolj prst na sprožilcu.

Ključna razlika med amaterskim in profesionalnim fotografom pa je v tem, da za profesionalnega fotografa to pomeni način preživljanja, za amaterskega pa zgolj hobi. Seveda je navadno obseg dela profesionalnega fotografa neprimerno večji od amaterja, ampak to nujno ne pomeni, da bodo končni izdelki profesionalca tudi boljši. Dostikrat me vprašajo, v čem je razlika med mojim fotografiranjem poroke in fotografiranjem nekoga z manj fotografskimi izkušnjami. Vedno rad povem, da lahko danes čisto vsak z dovolj volje in znanja naredi 15 dobrih fotografij, če pa bi jih želeli imeti 100, 200, 300 ... so pa razlike med dobrim in povprečnim poročnim fotografom ključne.

Podobno je tudi pri fotografiranju iz zraka. Tam si namreč zelo omejen s trajanjem leta in se moraš v zraku izjemno hitro znajti. Poseben dejavnik presenečenja je tudi ta, da si, dokler se ne dvigneš v zrak, zelo težko predstavljaš, kako zgleda vse skupaj od zgoraj – vseeno celo življenje hodimo po tleh.

Vem, da si imel že kar nekaj svojih samostojnih razstav. Kdaj in kje je to bilo?

Kar nekaj se jih je nabralo – skoraj vsako leto pripravim kakšno. Zadnje čase sem se nekoliko bolj angažiral tudi na mednarodni sceni in ravno pred kratkim med množico odličnih poročnih fotografov (Fearless Photographers) dobil nagrado za prav poseben poročni portret, posnet iz zraka. To je eden tistih motivov, ki ne nastane naključno in si ga že prej ustvariš v glavi, pa te potem vseeno

izjemno presenetijo, ker iz zraka izgleda naš svet res tako zelo drugačen.

Morda bi se ustavil še pri letošnji razstavi na eni osrednjih razstavnih lokacij v Ljubljani. Glavni poudarek je bil prav za fotografijo iz zraka. Šlo je za motive Ljubljane – v veliki meri iz perspektiv, ki še niso bile vidne. Razstava je bila zunaj ob Ljubljani na Krakovskem nasipu, tako da jo je videlo res veliko ljudi. Sem in tja, ko me je pot zanesla v tisti konec, je bilo prav zanimivo opazovati, kako so se ljudje ustavljali tam in se pogovarjali tudi o tem, kako so fotografije nastale – idej jim vsekakor ni primanjkovalo.

Tudi v bližnji prihodnosti kaj pripravljaš? S čim se trenutno največ ukvarjaš?

Sedaj v kratkem bo pripravljena nova razstava. Material za to sem zbiral praktično po celi Sloveniji. Celotne teme pa zaenkrat še ne bi razkril – je še kar malo skrivnost. Drugače sem pa trenutno najbolj okupiran s tehniko. Delam namreč v nekaj smereh nadgradnje sistemov za fotografiranje in snemanje iz zraka in vse skupaj zahteva zares veliko časa in vztrajnosti. Po drugi strani pa zraven za sprostitev iščem vedno nove izrazne možnosti fotografiranja iz zraka. To področje mi namreč pomeni poseben izziv, ker vnaša v svet fotografije nekaj povsem novega in ne želim vsem kolikokrat prežvečenega.

Nam za konec še zaupaš, kako te najdemo, pridemo v stik s teboj, če npr. rabimo dobro poročno fotografijo, portret, kako sliko pokrajine s multikopterjem...

Vsi podatki so na moji spletni strani, seveda je pa vsak dobrodošel, da se oglasi tudi po telefonu na 040 292909 ali pa mailu.

Najlepša hvala za pogovor.



Multikopter. Foto: Anja Kovačič



janez kotar
PHOTOGRAPHY



janez kotar
PHOTOGRAPHY



janez kotar
PHOTOGRAPHY



janez kotar
PHOTOGRAPHY

STARI BESEDNJAK NAŠIH KRAJEV

Janko Rupnik

Zavraški bralec Oglarja me je ob nekem pogovoru opomnil, da je bila ena od dobrih vsebin Oglarja v preteklih številkah tudi slovar zavraških narečnih besed, ki je bil objavljen v eni od prvih števil Oglarja, in da ne bi bilo slabo, če bi to temo v tem časopisu spet obdelali. Predlog se mi ni zdel slab, saj bi zapis teh starih izrazov obogatil našo kulturno dediščino, napisano tudi na papirju. Poskusil bom ta naš stari besedni zaklad po svojih sposobnosti obdelati malo bolj na široko. Upam, da mi bo vsaj malo uspelo. Treba pa je zapisati, da naš narečni jezik vsebuje veliko besed nemškega izvora.

Narečni izrazi, ki jih bom poskusil opisati, obsegajo področje naših vasi z okolico in so tu udomačeni. Zanimivo je opažanje, da na Žirovskem ne poznajo mnogih narečnih izrazov, ki jih poznamo na zavraškem koncu. Naše narečje spada v rovtarsko narečno skupino in obsega kar široko področje zahodno od Logatca pa vse do Idrijskega in Žirovskega. Naš pogovorni jezik močno popači tudi nekatere slovenske besede, vendar se v njih še vedno ohrani koren prave slovenske besede. Veliko je tudi prirejenih besed iz "metafor" prebivalstva, ki si je na ta način popestrilo in razveselilo svoj vsakdan ob delu. Na splošno v narečju popačimo tudi večino slovenskih besed: videl – "vidu", kozolec – "kozuc" in še bi lahko naštevali. Ko sem služil vojsko, mi je neki Makedonec rekel, zakaj govorim zelo drugače kot ostali Slovenci, zakaj črko E izgovarjam vedno v široki obliki. V vsakodnevni uporabi imamo tudi nešteto besed iz drugih jezikov, največ nemškega in italijanskega. Čas je naredil svoje, v besednjaku je ostala globoka sled nemškega jezika, saj smo živeli petsto let pod jarmom nemško govorečih oblastnikov. Vse uradne listine so bile do leta 1900 napisane v nemškem jeziku. V teh petsto letih se je na Slovenskem in tudi po naših krajih zvrstilo veliko nemškega prebivalstva. Nemške besede so prinašali v domače kraje tudi domači fantje, ki so služili v avstro-ogrski vojski. Potem je sledila še italijanska okupacija. Pod Italijo smo živeli skoraj 25 let, v šoli smo se pogovarjali in učili samo v italijanskem jeziku.

Nekaj izrazov, ki jih bom opisal, morda kdo ni še nikdar slišal. Doma sta jih uporabljala moja starša, predvsem mati, ki je bila gostilničarjeva hči. V gostilni so se zvrščali ljudje z raznovrstnih krajev in nekaj tega je gotovo ostalo tudi v besednjaku družine, iz katere izhaja moja mati.

Naše narečje vsebuje tudi nekakšen čuden samoglasnik – polglasnik, ki ga v pogovornem jeziku stalno uporabljamo. Tak polglasnik je uporabljen na primer namesto črke "A", bodisi da ga nepravilno oziroma površno izgovorimo. Uporabimo pa drug glas, ki se v slovenskem jeziku uporablja pri besedah krt, smrt, prt.

Ta samoglasnik bom v besednjaku označeval z narekovajem ', na primer: k'rt, sm'rt, p'rt itd. Besedo "bik" v našem narečju izgovarjamo "b'k", ali "prišel" – "p'ršu" in podobno. Te polglasnike izgovarjamo nekako razvlečeno ali čudno ozko. To sem opisal, ker bo v nadaljevanju veliko besed s tem narečnim polglasnikom in ga bom označeval z narekovajem – vejico zgoraj. Bo pa zapis - prevod teh besed pokazal, da imamo ogromno popačenih nemških besed in lahko bi ta zapis namesto "stari besednjak" poimenovali kar "nemško-slovenski slovar".

Mnogo tistih besed, ki so slovenske in jih v našem pogovornem jeziku izgovarjamo popačeno – površno, niti nisem napisal.

abtaht – uporabljen izraz za nekoga, ki ima lepo, pokončno držo. Rečemo, da stoji abtaht; vojaška drža; izraz verjetno prinesli vojaki iz avstrijske vojske

tamš – brez volje, izraz za nekoga, da je "atamš", nekdo, ki izraža malodušje, ljudska beseda

gatno - vlažno; čestokrat se je izraz, da je agatna, uporabljal za otavo, ki ni bila dobro suha, beseda je verjetno ljudska jd – furmanski izraz za priganjanje vprežne živine. To besedo imajo tudi Hrvatje – ajde, ki ima isti pomen

htati se – paziti se; beseda ima nemški izvor iz besede achtung – pazi

uf – vstati ali pri vprežni živali za dvig noge
uglmas - ne uporablja se čestokrat v našem pogovornem jeziku, je pa nemška in pomeni očesno mero – auglmesse
ftra – je povodec, priveza za konja, spletena iz tankih vrvi
fna – če rečemo za nekoga, da je afna, pomeni neresnega, domišljjavega človeka, ki ima obnašanje klovna; najbrž bo to nekaj v zvezi z nemško besedo "affe" – opica
ks – v nemščini strojniški izraz za os; izraz za os pri vprežnem vozu

snik – osnik – zatič, ki varuje, da se kolo pri vprežnem vozu ne sname z osi. Beseda verjetno izvira iz besede os
utrga – star izraz za manjša vrata pri živinskih hlevih ali svinjakihi in niso običajne oblike – loputa nad koritom za krmljenje prašičev, lopute v lesenih opažih hlevov. Beseda je bolj podobna angleški besedi out, ki pomeni "zunaj, izhod"
andohtjo – z razumom. Pri nekem težkem fizičnem delu, ko se je treba poslužiti neke fizične zvijače, n pr. nekaj težkega dvigniti, se reče, da je treba narediti z andohtjo. Beseda je sicer nemška, vendar ima v nemščini drug pomen

uštrnce – naramnice

blodva – ima povsem svojstven pomen. Včasih so goveji živini kot priboljšek narezali pese in jo potresli z ovseno moko ali otrobi. To "potreso" so imenovali oblodvo. Izraz je neznanega izvora

blegirat, ablegirati se – obvezati se za izdelavo nečesa, prevzeti neko delo. Beseda ima verjetno koren v besedi abligacija – obveza

jfrat, ajfrat na nekoga – beseda ima širok pomen: iskati nekoga v množici, paziti na nekoga v množici, da bi prišli z njim v stik,

ga kontrolirati, čakati na nekoga v množici
 jnmaht – iz nemščine "einmichen" – vmešati, primešati
 pajta – trafika, trgovina s tobakom in drobnimi potrebščinami.
 Beseda je italijanska. V Potoku pri Apaltarju je včasih bila taka
 trgovinica, zato se je prijelo hišno ime Pri Apajtarju
 tlih – pomen za nekaj natančnega; nekdo je natančen – atlih.
 Beseda verjetno izvira iz nemščine. Slišal sem tudi že, da je
 nekaj "haklih". Nemška beseda Hackchen –
 Kljukica; za kvačkanje se uporablja kljukica na ročaju, ki so ji
 rekli "hakel". Če bi malo pomodrovali, bi za nekoga rekli, da
 je haklih – ima kljukico, je treba z njim lepo ravnati, da se kaj
 ne zatakne
 nkle – izraz za brisačo. Beseda je neznanega izvora
 rest – zapor

*

bala – imetje, ki ga je nevesta pripeljala s sabo, ko je prišla živeti
 na ženinov dom. Balo so običajno pripeljali na bodoči dom
 neveste že v dnevih pred poroko, včasih je bil to zelo svečan
 dogodek, spremljan z veseljačenjem. Po ljudskem izročilu je
 menda v Zavrtaču nek ženin ponoči znesel dele postelje k
 nevesti, da je bilo potem videti več bale. Seveda ima beseda
 bala tudi drug pomen – ovoj sena ali česa drugega
 bervejšn – površen. Beseda je verjetno kar izpeljanka iz besede
 površen ali brezbrizen
 befel – ukaz. Beseda je nemškega izvora: "befehlen" – ukazati
 bezgern – kvas; star izraz za kvas
 brihtati se, nekdo je brihten – bister, učljiv; kar sam se "brihtaj"
 – kar sam rešuj nek problem. V nemščini pomeni "berichten"
 – poročati. Vsekakor so besedo ljudje povezali z nekom, ki
 veliko ve
 brisle – brisača – preprosta izpeljanka besede brisati
 brešt – obrok hrane

brejnglčki – nekaj, kar visi; v pogovornem jeziku obeski
 britof – pokopališče; iz nemške besede "Friedhof"
 b'č – vodnjak

bejn – velikokrat uporablja v pogovornem jeziku in pomeni
 besedo torej

bisaga – cula. Včasih so jo revni ljudje uporabljali namesto
 nahrbtnika. Običajno so uporabili kakšen prt ali kakšno drugo
 štirioglato tkanino, vogale zavezali skupaj in tako je nastala
 nekakšna vreča, v katero se je običajno zložila obleka. Culo se
 je lahko obesilo preko rame in tako nosilo

bles – menda
 burkle – za ta predmet ni slovničnega slovenskega izraza.
 Uporabljajo se pri kurjenju v krušni peči za premikanje kuriva
 v njej. Včasih so s pomočjo burkelj porivali litoželezne lonce v
 krušno peč. S tem izrazom so označevali tudi človeka, ki je bil
 pri delu hiter, nepremišljen ali neučakan in so rekli, da je burklast

bukve – star izraz za knjige. Beseda ima enak koren kot v
 nemščini "Buch" – knjiga
 butnt – nekoga udariti ali zadeti ob neki predmet, primer:
 "butnu" sem ob vogal mize

brluzga – brozga; označuje umazano tekočino, zmešano iz
 raznih sestavin

brlivka – slaba svetilka, petrolejka ali sveča, ki gori z majhnim
 plamenom. Tudi žarnici z nizko svetilnostjo rečemo brlivka
 b'rtk – krotak. To je beseda, ki označuje nekega dostopnega
 človeka, običajno otroka

birtah – predpasnik

barufa – pomeni neko nezgodo pri obširnejšem delu, ko
 se nekaj podre ali prevrne, skratka označuje nezgodo

*

cujne – beseda je še vedno v vsakdanji uporabi, pomeni pa krpo
 ali oblačilo

cincati – obotavljati se. Nekomu, ki se ne more pri nečem
 odločiti, pravimo, da "cinca"

cagav – boječ človek. Ko nekdo nad čim obupa, rečemo, da
 "ucaga"

cagar – urni kazalec ali kazalec pri kakšnem inštrumentu,
 manometru. Beseda je popačenka nemške besede "Zeiger",
 beri caiger, ki pomeni kazalo

cahn – pomeni kakšno označbo na nekem predmetu, ris ali
 piko. Beseda "cahn" pomeni tudi znak. Uporablja se tudi, da
 rečejo za nekoga, da ne da nobenega "cahna" – znaka od sebe.

Izvira iz nemške besede "Zeichnung", beri caihnung.

cajh – v našem pogovornem jeziku določena vrsta trpežnega
 blaga. Beseda je nemška "Zeug", izgovori se cojg, in pomeni
 blago, tekstil

cimprati, cimpr – ostrešje. "Cimprati" pomeni tudi kakšno delo,
 ko se nekoga, ki se ukvarja z nekim delom, vpraša, kaj bo
 "scimpral"

cimr – soba. Beseda je nemškega izvora

ciza – nekakšen zaničljiv izraz za dvokolesno vozilo, ki ga vozijo
 ljudje. V njem se lahko prevaža lažji tovor

cvek – "cvek" v pogovornem jeziku rečemo žeblju. Bolj določno
 je v starejšem času pomenil lesen okrogel klin, ki so ga tesači

uprabljali za zbijanje – povezovanje gred pri ostrejših. Manjše
 "cveke" so uporabljali tudi mizarji. V novejšem času ga je

nadomestil jeklen žebelj, sedaj lesni vijak

cvirn – sukanec – beseda je nemškega izvora, uporablja se tudi
 v drugačnem pomenu. Za nekoga, ki stalno hodi sem in tja po

prostorih, se reče, da "zvirna"

cajna – pletena košara z ročajem za nošenje

cegu – opeka, najsi bo strešna ali zidak

cruk, cruke – ukaz vprežni živini, predvsem konjem, za
 vzvratno vožnjo, izvira iz nemške besede "curik" – nazaj

cajtati se – pomeni zdraviti se: Aali si se "pocajtal" – ozdravil?

Beseda ima verjetno pomensko povezavo z nemško besedo
 "Zeit", beri cajt, ki pomeni čas, ker se za ozdravljenje tudi vedno

potrebuje nekaj časa

c'bnt – brcniti. Beseda verjetno izhaja iz vsakdanjega ljudskega
 besednjaka

cajtng – časopis, časnik. Beseda je še vedno v uporabi, je
 nekakšna popačenka iz nemščine, sestavljena spet iz besede

"Zeit" – čas

cvinga – stega; strojniški ali mizarški pripomoček. Beseda
 je nemška "Zwinge", beri cvinge, in pomeni prisiliti

cvebe – rozine. Beseda je poznana in še vedno pogosto v
 vsakdanji rabi

cukr – sladkor. Beseda je poznana in še vedno pogosto v
 vsakdanji rabi

cugati – pomeni si podajati nekaj pri nekem delu, npr. podajati
 opeko na streho pri pokrivanju strehe

cirkle, cirkl – šestilo. Beseda je nemškega izvora, rabi se tudi
 drugače. Uporablja se, kadar rečemo nekemu, ki ima dolge
 noge, da ima dolge "cirkle". Kako zanimiva je ljudska
 domišljija v primerljivosti nečesa. Človeški nogi, ki se združita
 v trupu, sta podobni šestilu

KOVACI

cerat – prenašati. Če nekoga težko "ceram", ga težko prenašam, težko sem z njim v družbi

cekurje – cikorija oziroma kavni nadomestek, običajno narejen iz prepečenega ječmena in drugih primesi

ceglc – listek papirja

cifra – število, številka. Beseda je nemška

cifrpalc – ciferpalc – številčnica pri uri. Beseda je sestavljena iz besed "cifr" in "palc" – beseda je popačenka nemške besede "Zifferblatt"

*

čizmi – čevlji. Imaš lepe čizme – čevlje

čelešn'k – stojalo za trske. Uporabljali so ga v starih časih, ko so prostore osvetljevali še s prižganimi trskami in so to stojalo uporabljali za držanje goreče trske. Beseda ima n a j b r ž povezavo z nemško besedo "Feierlösher" beri fajerlešer – gasilec. Besedi imata isti koren

čv'rl – ljudski izraz za ptico, predvsem majhne ptičke v gnezdu

čeb'r – lesena posoda, izdelana na enka način kot škaaf, samo da zgoraj nima ročajev za nošenje in je malo večji od škafa

črt'l – črtalo. Beseda je slovenska popačenka, predstavlja pa masiven, kovan nož, ki pri vprežnem plugu za oranje zemlje dela navpični rez, da se brazda zemlje lepo sloji od podlage

čok – krlj

*

drov – plug, prvenstveno plug za oranje zemlje, sicer tudi snežni plug. Beseda ima verjetno starejši izvor še iz davnih časov, ko so zemljo orali še s pomočjo drevesnega debla. Beseda je izpeljana iz besede drevo – drev – drov.

drajt – žica. Beseda je nemškega izvora: "Draht" – žica

drejn – popačenka slovenske besede drenj, ki pomeni veliko dela

drajsat – drsati se po snegu ali ledu ali tudi drgniti z nekim predmetom ob drugega

drajškati se – igrati, igrati se z gibanjem ali tekanjem. Rečemo, da se otrok "drajška"

drik'lc – del volovske ali konjske vprege

duhati, poduhati – v slovensčini povonjati. Beseda "duhati" je v sorodu z besedo dišati. Besedi imata podoben koren

ducat – pomeni število dvanajst. V našem pogovornem jeziku pometi tudi mnogo, npr. bilo jih je cel ducat – izgovorjeno s poudarkom na u

durh – skozi; beseda je nemška – "durch". V vsakdanji rabi rečemo "durh hodiš mimo", skozi hodiš mimo ali pravilneje stalno hodiš mimo

durcuh – prepih. To je spet nemška beseda – sestavljenka iz nemške besede "durch" in "Zug", kar v nemščini res pomeni potegniti skozi

durš'l'k, duršlak – nemška sestavljenka iz besede "durch" in "Shlag" – udariti skozi. V našem pogovornem jeziku je to poganjač, jekleni trn, s katerim nekaj izbijemo iz izvrtine.

Izraz se uporablja v strojništvu

*

esenc – ljudska označba za zelo močan kis. Pred časom sem nekje zasledil, da so tako hud kis pridobivali na poseben način

eštrng – v pogovornem jeziku je to beseda za tlak v nekem prostoru. Tak tlak je narejen po starem načinu samo iz peska in živega apna. Tako izdelavo tlaka so poznali v času, ko še ni bilo cementa. Beseda izhaja iz besede "Estrich". Najdemo jo v

nemščini in pomeni gladek pod, vsebuje jo pa tudi splošni leksikon, kjer pomeni tudi tlak.

ehtarca – kvačka, pripomoček – kljukica na ročaju, ki se uporablja pri kvačkanju za pretikanje niti in spenjanje. Beseda verjetno spet izhaja iz nemščine; "Heft" pomeni z v e z e k, "Hefter" – spenjač

*

faler – nekaj napačnega. Beseda izhaja iz nemške besede "Feller" – napaka

fehtati – prosjačiti. Beseda verjetno izhaja iz ljudskega besednjaka

fentati – uničiti. Tudi za to besedo ni najdeno kaj podobnega v drugih jezikih

flikt – iz nemške besede "fliegend" – leteč, v pogovornem jeziku rečemo – "fliknu" ga je s šibo ali "fliknu" je mimo vrat. V vsakem primeru pomeni nekaj letečega

fingrad – naprstnik. Uporablja se pri ročnem šivanju. Nastavek, ki si ga šivilja natakne na prst za pomoč pri potiskanju igle skozi tkanino. Beseda je nemškega izvora in ima povezavo s prstom v nemščini prst – "Finger"

fajfa – pipa za kajenje tobaka, v nemščini "Pfeife"

fragerati – v pogovornem jeziku pomeni spraševati, izhaja iz nemške besede "Frage" – vprašanje

frgati – klestiti, sekati, žagati veje od debla

fruštk – zajtrk, iz nemške besede »Frühstück«, ki tudi v nemščini pomeni zajtrk

fouč – srpu podoben zakrivljen nož, raznih velikosti, ki se uporablja v lesni obrti ali za čiščenje podrasti v gozdu. Morda bi beseda imela povezavo v nemščini z besedo "faschieren" – zmleti, zrezati

fajerčki – vžigalice, gotovo povezava z nemško besedo "Feuer" – ogenj

fajercajh – vžigalnik, v nemščini "Feuerzeug"

fajlešer – gasilec, iz nemškega jezika "Feurlösher" – gasilec, gasilni aparat

fajht – vlaga – iz nemščine "Feuchte"

fajn – za nekoga rečemo da je "fajn" – v tej besedi se združi več dobrih lastnosti nekoga, beseda pa ima nemški izvor "fein" in pomeni fin

faliti, faliti ga – beseda ima dva pomena. Faliti ga pomeni zgrešiti ga, npr. "fali jih toliko" – manjka jih toliko. Beseda je v povezavi z nemško besedo "Feller" – napaka

faler – napaka, pomanjkljivost. Nekomu rečemo, da ima tak in tak "faler", že prej opisano iz besede "Feller"

falot – zvižachen človek, zmožen nelepkih dejanj

fasnga – električni okov, kamor privijemo žarnico ali nakupljeno blago v živilski trgovini. Za okov je beseda nemška – "Fassung" – okov, za trgovinski nakup pa verjetno izhaja iz ljudske zbirke besed.

fasati, nekdo jih je fasal – jih je dobil – je bil tepen

faulest – muhast, zmožen narediti nekaj slabega. Izhaja iz nemške besede "Faul" – pomeni nekaj slabega, sumljivega

frclja – kos lesa, nekakšen zatič na kolovratu, preko katerega teče nit, ki se navija na vreteno na kolovratu. Beseda verjetno izvira iz pogovornega jezika

fršolnga – opaž za betoniranje sten v gradbeništvu. Izhaja iz nemščine, iz besede "Vershalung" – opaž

fršlus – zadruga, iz nemščine "Verschluss"

frajle – razigrano dekle, sproščeno. Verjetno spet povezano z

nemščino, in sicer z besedo "Freulen" – gospodična
 frej – prost, nekdo je frej – prost
 frakl – zelo majhna steklenička – 1 dcl. Ima obliko gostilniških steklenic – litrov, ki imajo označbo volumna – liter, pol litra itd.
 frderban – pokvarjen, nemško "verderben" – pokvariti
 fris – nelep izraz za obraz
 fržmagat se – besedo je težko tolmačiti – v pogovornem jeziku bi prevedli, da se nekemu zdi "zamalo" – točneje, da je užaljen
 frnihtat – nekaj uničiti. Beseda je iz nemščine: "vernichten" – uničiti
 fertik – končan. Tudi ta je iz nemške besede "fertig" – gotov, končan
 fentat – uničiti: Nekaj smo fentali – uničili
 fičnk – ime za denarni drobiž. Imam samo še nekaj "fičnkov" – malovrednih kovancev
 firbec – radovednež. Nekdo je "firbčen" – radoveden
 flika – pomeni majhen del, košček zemlje, npr. flika zemlje, ali ko so včasih zakrpali hlače, tako da so nanje prišil kos blaga, so prišli "fliko"
 fuglovž – ptičja kletka. Izhaja iz nemške besede "Vogel", beri fogel, kar pomeni ptič
 furout - višek, npr. imam nekaj v foroutu - imam nekaj vnaprej. Izhaja iz nemške besede "voraus", beri "foraus", kar pomeni vnaprej
 futr – krma za živali ali tudi podloga v čevljih iz mehkega materiala. Izhaja iz nemščine: "Futter" – krma
 furnga – vodenje vprežne živine v vpregi živine. Verjetno gre za povezavo z nemško besedo "vor", beri "for", ki pomeni naprej
 fura – vožnja, prav tako povezava s prejšnjo besedo
 furman – voznik, ki vodi vprego. Koren besede se prav tako nanaša na prejšnji besedi
 forajtat – pomagati vpreženemu paru živine z dodatno pripravo živine za lažji prevoz tovora čez nek hud klanec. Beseda je nadaljevanka besed furman, furnga. V časih prevoznitva z živinsko vprego, je bilo "forajtanje – pripraganje tudi zaslužek za nekoga, ki je imel domačijo ob klanecu pomembne – prometne ceste. Gospodar take domačije je običajno imel v hlevu en par ali več vprežne živine in je mimoidočim voznikom s svojo vprežno živino za določen denar pomagal prevoziti breme čez klanecfroht – prevoz. Izhaja iz nemške besede "Frächter" – prevoznik
 frahtljiv – vprašljiv. Lahko bi povezali z že omenjeno nemško besedo "Frage" – vprašanje.
 furjast – ima enak pomen kot burklast – vetrnjaški fuč – uničen. Ko neka stvar ni več uporabna, rečemo, da je "fuč". Beseda je najbrž iz domačega besednjaka
 fjaker – lahek vprežni luksuzni voziček, opremljen s sedeži za prevoz ljudi
 fijakati se – voziti se s takim luksuznim vozičkom
 fouš, foušljiv – nevoščljiv. Rečemo, da si nekemu "fouš" – nevoščljiv. Beseda ima tudi drug pomen. Rečemo tudi, da je "fouš" pel, zapel. V primeru "fouširati, fouš zapeti" beseda izhaja iz nemščine. Beseda "falsch" pomeni napačen.
 firnk – zavesa. Izhaja iz nemške besede "Führung" – vodilo. Verjetno je povezava v tem, da se zavesa pomika na nekem vodilu
 frahtljiv – vprašljiv, rizičen, tvegan. Gre za popačenko iz nemške besede "fragen" – vprašati
 frdehtig – ponosen, človek, težko dostopen za pogovor. Popačenka iz nemške besede "vordichtih" – zatesnjen, zaprt vase

frlanka – sekira. Morda bi besedo lahko povezali z imenovanjem kakšne sekire, ki bi izhajala iz Furlanije
 frzetelj – nogavica
 feca – krpa štirioglate oblike, ki so jo včasih uporabljali namesto nogavic. Z njo so omotali stopalo noge in vse skupaj obuli v čevlj
 flaše – flaša – steklenica. Beseda je iz nemščine: "Flasche" – steklenica

*

gare – je tudi ime za nekakšno ročno vozilo na dveh kolesih
 gank – balkon. Izvira pa verjetno iz nemške besede "Gang", ki pomeni hodnik
 gajtrouž
 gauge – nekakšno stojalo, ker imamo navado reči, da nekaj obesimo na "gauge"
 gavnar – pogumen, živahen človek
 guncvat – enak pomen kot "gavnar", samo da tak človek rad še kakšno ušpiči, je še bolj živahen
 glihati – nekaj ravnati ali pogajati se za ceno. Izhaja iz nemške besede "gleich", ki pomeni "enako" ali nekaj "naravnaneга"
 glid – člen verige ali sklep pri človeškem okostju. Izhaja iz nemške besede "Glied", ki pomeni okončina, člen
 glajz – tir. Beseda je nemška: "gleis" – tir
 glaž – steklen kozarec za pijačo ali kozarec za konzerviranje. Izhaja iz nemške besede "Glas" – steklo
 gankati se – pregovarjati se, prav natančneje pogovarjati se o nečem, kaj je pravilno
 guncati se – majati se. Rečemo, da se nekaj gunca – maje
 gujškati se – gugati se, npr. na gugalnici
 gajsnati se – drgniti se ob nekaj
 gurbati – pridno delati, garati. Beseda je podobna nemški besedi "Arbeit" – delo
 golidā, gulida – majhna lesena posoda z enim ročajem. Včasih se je pogosto uporabljala za napajanje telet
 grempeš – peščena zemlja ali teren, kjer je zgoraj malo zemlje, globlje pa je kamenje in pesek
 gajžla – usnjen bič, ki ga uporabljajo vozniki vpreg za priganjanje vozne živine
 gajtre – ograja, gajtrček – stajica za otroke; gajtr – gater žaga – žaga, ki reže več desk istočasno. Beseda ima verjetno nemški izvor: "Gatter" – mreža
 gulbaks – krajša navadna veriga, ki ima na enem koncu obroč, na drugem pa kljuko
 gout – ukaz voznika za vodenje vprežne živine v desno smer
 gvišn – najbrž, zagotovi – nekaj potrditi. Beseda bi lahko povezali z nemščino "Gewissen" – čista vest
 gravžajne – gnusenje. Izhaja iz nemške besede "grausen" – občutiti grozo
 gepl – posebna mehanska naprava, s katero je bilo mogoče s pomočjo krožne vleke z vprežno živino dobiti vrtenje za transmisijski pogon predvsem mlatilnic
 glejštat – oskrbovati nekoga, urejati. Tudi ta beseda je verjetno popačenka od nemške besede "gleich", ki pomeni nekoga dajati v red
 gmah, dej gmah – daj mir. Mogoče bi jo spet lahko povezali z nemščino: "gemach" – počasi, torej izraz za umiritev nečesa
 gmajna – pomeni mešani gozd. Beseda je nemška in ima zgodovinski pomen. Izhaja iz začetkov poselitve naših krajev, ko so kmetje imeli skupne pašnike, "Gemeineingentum" – skupna lastnina

gr'nt, grunt – ime za veliko kmetijo. Označba izhaja še iz dobe prvih organiziranih poselitvev pri nas in je bila osnovna enota v naravi, ki je obsegala okrog sto ha zemljiških površin. "Grunt" ima tudi drug pomen. Pri gradbeništvu je del stavbe – temelj. Beseda je nemška in pomeni "osnovo, zemljišče ali podlago"

gift – strup. V vsakdanjem pogovoru smo včasih rekli, da se je "zagiftal" – zastrupil. Beseda je nemška

golcat – delati v gozdu, sekati les. Beseda izhaja iz nemške besede "Holz" – les

gojne – beseda je stara slovenska in je verjetno izpeljana iz besede "goniti", goniti živino. "Gojne" so bili poti v starejših časih, ki so vodile od hlevov "gruntov" na pašne površine ali k studencem, kamor so gonili napajat živino

gurtna – rečemo jermenu, najsi bo usnjen, gumijast – ploščat ali tkan iz konoplje, npr. naramnice pri koših. Beseda je nemška, "Gurtriemen" pomeni ploščati jermen

grampa – usedlina, ki se sesede v sodu ob vrenju sadnega mošta. Beseda je verjetno izvirno ljudska

gredl – osnovni del vprežnega pluga za oranje zemlje, ki se je uporabljal, preden smo začeli uporabljati traktorske pluge. Ta del pluga je izdelan iz lesa in okovan z jeklenimi trakovi. Nanj sta pritrjena lemeža, "črtala" in ročaji pluga. V pogovornem jeziku so besedo gredl uporabljali tudi za označbo kake podhranjene živali. Imeli so navado reči, "da je kot »gredl«"

grule – ljudska oznaka za zemljate kepe na njivi gruntati, nekaj pogruntati - beseda je gotovo v zvezi z že opisano nemško besedo "grunt", sicer pa v pogovornem jeziku pomeni "nekaj ugotoviti" ali najti rešitev neke težave, npr. kaj si "pogruntal" – kaj si ugotovil

gvant – obleka, npr. imaš nov "gvant" – imaš novo obleko. Beseda je najbrž ljudska

gvirati – trajati ali izdržati. Rečemo, da nekaj dolgo časa izdrži – "gvira". Beseda je najbrž nemška popačenka, vendar je ni mogoče najti v slovarju

*

hanodl – večja zaponka, zatikalka za lase, zakrivljena iz žice hakelc – vzrok, npr. v tem grmu tiči zajec. Beseda je popačenka iz nemščine: "Haken" – kljuka ali tudi skrita težava hak, ak – gasilska kljuka. Včasih so jo uporabljali gasilci za vlačenje predmetov iz ognja ob požarih. Nasajena je bila na lesen držaj, dolg približno 5 m. Imela je dva kraka, enega ravnega in enega upognjenega v kljuko, tako da so predmete lahko povlekli ali porinili

hozntregri – naramnice. Beseda je iz nemščine "Hossenträger", kar dobesedno pomeni nosilec hlač

h'b'nt – udariti nekaj ali udariti se on neki predmet, npr. "h'nbu sem se ob stol

hkrat – hkrati – istočasno. Beseda je popačenka hv'du – hudo. Beseda je popačenka

h nogam – beseda ima več pomenov. Dobesedno, da si nekaj postavil "k nogam", ali drug pomen: če nekdo gre peš, rečemo, da gre "h nogam"

hrecat – ljudski izraz za kašljati

Nadaljevanje prihodnjč

KOVAČI

Janko Rupnik

Če se malo oddaljimo v zgodovino človeštva, poglobimo v razne zgodovinske knjige in raziskave sodobnih zgodovinarjev, ki za ugotavljanje preteklosti uporabljajo sodobne tehnike in na osnovi le-te in raznih najdb iz preteklega časa dopolnjujejo sliko tudi o tehničnem razvoju človeka, želji in iznajdljivosti, da bi si z raznimi pripomočki olajšal in zagotovil svoj obstoj, naletimo na zanimive izsledke o izdelavi in uporabi raznih preprostih orodij, ki jih je uporabljal v svojem vsakdanjem življenju. Vrstile so se dobe, na vrsto je prišla tudi železna doba, ki je gotovo naredila revolucijo v zgodovini razvoja človeka, kajti železo kot kovina, obdelano na različne toplotne in kemične načine ter z raznimi dodatki daje nešteto možnosti njegove uporabe. Našim prednikom je treba priznati, da so bili pravi mojstri uporabe naravnih danosti tudi v preteklosti, v našem primeru predelave, topljenja železove rude in naprej uporabe železa, kajti videli bomo, da je od začetne oblike kovinarstva, taljenja železove rude, livarstva in predvsem kovaštva bilo odvisno delo in življenje kmetov, kakor tudi ostalega prebivalstva.

Zgodovinar Pavel Blaznik na osnovi zapisov v urbarjih Loškega gospostva poda kar veliko podatkov o kovinarstvu na področju gospostva, predvsem v Selški dolini, kjer je bilo fužinarstvo – železarstvo na področju Loškega gospostva najmočnejše zastopano. Iz tega izvira tudi ime kraja v Selški dolini - Železniki. Na sredi kraja še danes stoji spomenik takratnemu železarstvu – zidan plavž za taljenje železove rude. Po Blaznikovih zapisih so bili takrat v rabi le dnevni kopi železove rude, predvsem na področju Selške doline in nekaj na Poljanskem. Kot zanimivost omenja tudi kopanje rude pod Veharšami. Piše, da je bila ruda na Poljanskem in v Veharšah slabše kvalitete.

Še dlje nazaj v zgodovino je s svojimi raziskavami posegel Ivo Janez Cundrič, metalurg, prebivalec Bohinjske Bistrice, ki je raziskal železarstvo v okolici svojega rojstnega kraja in na osnovi svojih raziskav ugotovil, da so se s taljenjem rude in kovaštvom ukvarjali že staroselci, ki so živeli na tem območju. Že iz prazgodovine je znano tako imenovano "noriško jeklo", ki je dobilo ime po pokrajini, takrat imenovani »Norik«, ki je obsegala območje sedanje Avstrijske Koroške, Karavank in Bohinjske doline.

Železarstvo na sedanjem Bohinjskem sega že v sedmo stoletje pred našim štetjem. Bohinjski železarji so kovali orodje, orožje in okrasne predmete. Predvsem z orožjem so trgovali z Rimskim imperijem. Posluževali so se trgovskih poti, ki so vodile iz Bohinjske doline čez gorske prelaze v Soško dolino in naprej k morju.

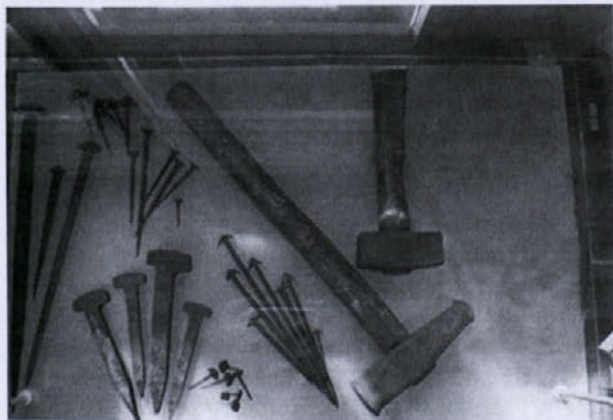


Rimski novci

Rimski novci, najdeni pri izkopavanjih na Ajdovskem gradcu pri Bohinjski Bistrici. Spadajo v obdobje pred našim štetjem. Fotografija je iz knjige »Pozabljeno Bohinjsko zlato«, avtorja Iva Janeza Cundriča.

Središče železarstva – talilnih peči in kovačij je bil tako imenovani "Ajdovski gradec", to je bila utrdba na skalni pečini, ki leži na spodnjem koncu Bohinjske doline. Ti železarji so rudo kopali po okoliških hribih, to je bil predvsem dnevni kop. Ivo Janez Cundrič je na osnovi svojih ugotovitev ob raziskavah na Ajdovskem gradcu tudi sam ponovil postopek taljenja rude v preprosti iz kamna zloženi peči, zatesnjeni z glino. Poskus mu je popolnoma uspel. Po končanem taljenju je na dnu peči ostala kepa železa – jekla, pomešanega z žlindro. Tako pridobljeno jeklo vsebuje visok odstotek ogljika, ker se je topilo s pomočjo izgorevanja oglja in se je ogljika navzelo iz oglja. Tako pridobljeno jekleno maso je potem segreval na kovaškem ognjišču in jo s kovanjem zgostil v homogen kos jekla.

Razni drugi raziskovalci železarstva so našli ostanke talilnic železove rude in kovačnic tudi drugod na območju



Kovani žebli, Bled

Fotografija je iz muzejske zbirke z Blejskega gradu in prikazuje kovane izdelke staroselcev iz okolice Bleda. Foto: Janko Rupnik

sedanje Slovenije. Eno takih najdišč je tudi Gradišče pri Šmihelu pod Nanosom v Postojnski kotlini. Ne smemo pozabiti tudi na fužino – talilnico železove rude v Podklancu, vendar je ta mlajša, delovala je od leta 1500 naprej. O njej je zapisano v urbarjih Loškega gospostva, toda to bomo natančneje obdelali enkrat prihodnjic.

Poleg obdelovanja zemlje, ki je bilo gotovo največjega pomena za prebivalstvo, se je vzporedno razvijalo tudi železarstvo, kot zelo pomembna panoga tudi za obstoj in razvoj kmetijstva. Obenem je dajala delo tudi tistemu sloju prebivalstva, ki ni bil lastnik zemlje.



Kovačija.

Fotografija prikazuje starejšo klasično kovačijo. Kovaška delavnica je kot osnovno orodje imela masivno jekleno nakovalo, ki je oblikovano tako, da se je na njem dalo grobo oblikovati kos jekla na ravni plošči. Nakovalo ima na eni strani okrogel koničast rog za oblikovanje obročastih izdelkov, na drugi pa podaljšek v obliki zagozde. Na njej se da upogibati razne izdelke. Na tej strani je tudi navpična kvadratna izvrtina, v katero je možno vstaviti razne pripomočke za precizna oblikovanja izdelkov. Kovačija mora imeti tudi različno težka kladiva in celo serijo različnih klešč za držanje obdelovanca. Foto: Internet



Kovača.

Kovača pri postopku grobega oblikovanja izdelka. Pri takem postopku kovanja vodilni kovač z udarci manjšega kladiva nakazuje, kam naj udari drugi kovač s težkim kladivom. Vodilni kovač je pri takem kovanju so kovaču konec udarcev označil s potegom svojega kladiva po ploskvi nakovala.
Foto: Internet

Sedaj bi pa rad podrobneje prikazal drugo plat takratnega železarstva – kovaštvo in kovače. Čeprav imamo danes navado reči, da je tehnika v zadnjih sto petdesetih letih naredila velik razvoj, so bili v starejših časih poleg fužinarjev, ki so talili rudo in pridobivali železo, kovači tisti prvi mojstri, ki so s tehniko kovanja imeli velik pomen v življenju podeželskega in meščanskega človeka. Lahko bi rekli, da so bili začetniki v stroki obdelovanja kovin. Bili so nepogrešljivi pri izdelavi kmečkega, mizarskega orodja, v gradbeništvu, izdelavi takratnih transportnih sredstev: vprežnih vozov, sani, seveda tudi podkovstva konj in volov. Izdelovali so tudi kuhinjske pripomočke in orodja.

Vsaka vrata so imela kovinske tečaje in zapahe. Posebno okovana so bila vrata po gradovih, okna so imela vgrajene kovinske rešetke, potem je tu še okrasno kovanje okraskov pri stavbah. Zanimiv kovani element srečamo tudi v zavraški cerkvi. To so jeklene vezi kvadratnega profila, ki vežejo bočni steni cerkvene stavbe, da ju obokan strop ne more razmakniti. Na teh vezeh se lepo vidi, da so za ustrezno dolžino zvarjene skupaj s postopkom kovaškega varjenja, ki ga bom opisal pozneje. Ko cerkev še ni imela novega zunanjega ometa, so na zunanji strani zidu bile vidne zagozde, prečno vtaknjene skozi ušesa teh vezi, tako da je opora nalegala na večjo površino zidu. To je bil kratek opis uporabe kovaštva na stavbah kar v domačem kraju.



Kovan podaljšek

Fotografija prikazuje kovani način podaljšanja jeklene palice – vezi. Tak način podaljšanja se je uporabljal v stavbeništvu na mestih, kjer je bilo potrebno vez pri njeni namestitvi upogniti. Zaradi primerjave velikosti je poleg evrski kovanec. Izdelek hrani Janko Rupnik.
Foto: Janko Rupnik

Transporta v starejši zgodovini si brez kovačev ne moremo zamisliti. Tu je najprej pomembna vprežna oprema – konjska, volovska, seveda tudi tovorna. Glavno transportno sredstvo do časa uporabe železnic je bil vprežni voz; tudi na dolgih relacijah Trst–Dunaj. Dobro okovana lesena konstrukcija vprežnega voza je prava kovaška mojstrovina. Vsi nosilni leseni deli voza so ojačani s kovinskimi letvami in vezmi. Posebno znanje pa je moral imeti kovač, da je dobro okoval lesena kolesa vprežnega voza. Moral je skovati malo manjši obroč, kot je bila dejanska mera obsega platišča kolesa. Pri tem je moral upoštevati raztezek vročega jekla. Primerno vroč obroč je nabil na platišče. Ko se je le-ta ohladil, se je skrčil in trdno stisnil skupaj lesene dele kolesa. Za to opravilo sta bila po navadi potrebna dva. Starejši ljudje so povedali, da je kovač pri tem opravilu kaj rad izrekel tudi kakšno grdo besedo, ker je bilo to opravilo zahtevno in pri postopku ni šlo zmeraj vse gladko. Če je bilo tako kolo res dobro okovano, je imelo prav poseben zven, če si nanj udaril s trdim predmetom.



Možinatova hiša, križi

Včasih so bile vse stanovanjske hiše opremljene z jeklenimi rešetkami v oknih, ki so dodatno varovale hiše pred vlomi roparjev. Tudi take rešetke je izdelal kovač.

Foto: Janko Rupnik

Pomembna smer kovaštva je bilo tudi podkovsko kovaštvo, ki se je v podkovanju konjev ohranilo še do danes, čeprav imajo konji danes v večini primerov le športni ali ljubiteljski pomen. So pa v prejšnjih časih poleg konjskih veliko uporabljali volovske vprege in so vole prav tako podkovali kakor konje, le da so bile volovske podkve zaradi drugačnosti stopal – parkljev drugačne oblike. Če je vol veliko vozil – hodil po trdih poteh, posutih z ostrim gramozom, so se mu parklji obrabili in treba ga je bilo podkovati. Volovska podkve je bila popolnoma drugačne oblike in tudi bolj zahtevna za izdelavo. Seveda je bila kovana.



Volovska podkev

Kovana volovska podkev. Ploščati del je bil debel približno od 3 do 4 milimetre in je zaščital volovski parkelj pred obrabo. Kljuka spredaj se je prilegla zgoraj okrog parklja in poleg žebeljev še dodatno utrdila lego podkve. Spredaj na podkvi pa je bila navzdol upognjena konica – "grif", ki je omogočal volu, da je imel trden oprijem na različnih podlagah. Ker je ploskev podkve branila tudi obrabo parklja, je bilo potrebno vsake toliko časa podkev odtrgati, roževino na parklju spodrezati in vola na novo podkovati. Zgodilo se je tudi, da je vol podkev izgubil, snela se mu je zaradi obrabe žebeljev. Podkev hrani Stanko Leskovec. Foto: Janko Rupnik

Eden od nekdanj nepogrešljivih kovaških izdelkov, ki je v uporabi še danes, ko ga izdelujejo strojno, je navadna veriga. V starih časih so jih kovali ročno in člene varili s postopkom kovaškega varjenja. Tudi vsa kovinska kmečka orodja in pripomočki za gospodinje, ki so jih uporabljale predvsem pri kurjenju in kuhanju v kmečkih pečeh, so bila kovaški izdelki.

Še eno področje, ki je odražalo vse mojstrstvo kovačev iz starejše zgodovine, so žage in mlini. Prvotne žagine liste za razrez hlodov so prav tako kovali. Da je list pravilno rezal, so na sprednji strani pri zobeh skovali debelejšega, na hrbtni strani pa tanjšega, da se med žaganjem ni gozdil v rezu. Vidimo, da so to znali rešiti na zelo enostaven način. Danes to težavo rešujemo z naperitivjo žaginega lista. V pogovornem jeziku rečemo, da ga "šretamo".

Veliko zahtevnega kovaškega dela je bilo pri izdelavi vodnih mlinov. Tu je bilo kar nekaj vrtečih delov podvrženih velikim obremenitvam. Ogledal sem si še tak mlin in videl, na kakšen način je kovinska os vdela v leseno vrtečo se gredo težkega vodnega mlinkega kolesa. Treba je reči, da so znali delo in tehnično rešitev odlično izvesti. Druga zahtevna rešitev je spodnji ležaj pokončne osi, ki nosi mlinski kamen. Kovinski nastavek pokončne osi mlina se vrti v fiksni jekleni skodelici, ki je izpostavljena velikim pritiskom. Tudi to je izdelal kovač.

Tudi Zavratac ni bil brez kovačev. Iz arhivskih zapisov, še več pa iz pripovedovanja krajanov Zavrataca, se da sklepati, da je vsaka kmetija v Zavratacu imela tudi svojo kovačijo. V Možinatovi kovačiji, na mestu, kjer danes stoji domačija "Pri Poldetu", naj bi kovali tudi žeblje. Pri starem ostrejšu zavraške cerkve in zvonika so uporabljali žeblje ročne izdelave. Zadnji še živeči kovač, ki se ga malo starejši še dobro spomnimo, je bil Jakob Gantar, po domače Rupnkov Jokl. Bil je mojster v splošnem kovanju, izdeloval je vprežne vozove, razne kmečke pripomočke in orodja, podkopal je tudi konje. Kot otrok sem imel priliko opazovati vse te njegove veščine. Bil je zelo izkušen v kovanju. Takoj ko je s kladivom udaril po razžarjenem železu na nakovalu, je vedel, ali je jeklo kvalitetno ali pa je slabše kvalitete.



Žebelj iz zavraške cerkve

Eden izmed kovanih žebeljev, ki je bil najden ob prenovi zvonika zavraške cerkve leta 1996. Izdelek je gotovo iz let, ko je bila grajena zavraška cerkev, in je izdelek kovača. Žebelj hrani Lojze Kogovšek. Foto: Janko Rupnik

Da bom malo prenehal z naštevanjem, bom opisal kovanje in postopek kovaškega varjenja. Kovaško delo starejši verjetno kar v večini poznamo, ga bom pa vseeno opisal. Kovač jeklo segreje do temperature nekje 1300°C. Tako segreto jeklo postane zelo mehko in ga je mogoče z udarci kladiva na trdi težki podlagi – nakovalu oblikovati v zelene oblike. Sta pa še dva postopka, ključnega pomena pri izdelavi raznih orodij, pri čemer se ne spreminja oblika odkovka, ampak njegova trdota, ki je zelo pomembna, da se orodje prehitro ne obrabi – sekire, noži, konice kramпов. To je postopek toplotne obdelave jekla, ki ga imenujemo "kaljenje" in "napuščanje". Že oblikovano rezilo, npr. sekire, kovač segreje na približno 1000 °C, nakar ga hitro ohladi v vodi. Tako ohlajeno jeklo ima zelo visoko stopnjo trdote, skoraj trdoto stekla, je krhko in bi bilo za uporabo pretrdo, zato mora "v našem primeru konico sekire" še enkrat ogreti na 600 °C in ponovno hitro ohladiti. Strokovno rečemo, da je trdoto "popustil". S postopkom popuščanja kovač z višino temperature lahko povsem doseže zeleno stopnjo trdote, kar je zelo pomembno za kvaliteto orodja, predvsem orodij z ostrimi rezili. Mesar bo takoj povedal, ali je nož dober in ali dobro drži ostrino. To je vse odvisno od napuščanja po kaljenju. Kako kovač čita temperaturo

segretega jekla, ki je bistvenega pomena pri teh postopkih? Jeklo, segreto na 1000 °C, potrebnih za kaljenje, ima žar češnjeve rdeče barve. Ko je izdelek že kaljen, mu očisti del kaljene površine s pilo ali z brusom, da je vidna svetla površina jekla, in kaljeni del ponovno ogreje, da se na površini pokaže odtenek pšenično rumene do svetlo rjave barve. To je vrednost med 600 in 700 °C. S takim postopkom je dosežena trdota, pri kateri se jeklo ne "kruši" in orodje običajno dobro drži ostrino. Treba je pripisati, da mora imeti jeklo za kaljenje primerne določene lastnosti. Osnovni pogoj je, da vsebuje nekje od 1 do 1,5 % ogljika. Jekla, ki ne vsebuje dovolj ogljika, se ne da kaliti.



Mlin Sopovt

Tudi mlin ni mogel brez kovača. Fotografija prikazuje leseno gred vodnega kolesa pri mlinu, ki je bila izpostavljena zelo velikim obremenitvam. Jeklena os je bila zabita v leseno gredo mlina. Ta os je imela prečno pravokotno odprtino, skozi katero je bila vtaknjena jeklena plošča, ki je tudi bila zabita v leseno gred. Ta je branila kovinski osi, da bi se zavrtela v leseni gredi. Vse skupaj pa je bilo okovano z jeklenimi obroči. Foto: Janko Rupnik

Opisal bom še postopek kovaškega varjenja. Jeklena odkovka, ki ju je kovač želel zvariti v celoto, je na kovaškem ognjišču segrel do temperature tik pod tališčem jekla oziroma toliko, da se je začela površina odkovka že skoraj taliti in se je pojavilo iskrenje. Tako segreta kosa je posul po tistem delu površine, ki naj bi se med sabo sprijela s suho prstjo, in čim hitreje z udarci kladiva oba dela zakoval skupaj. Seveda je ta postopek od kovača terjal veliko mero spretnosti in gotovo kar nekaj izkušenj. Če so bili vsi postopki pri takem varjenju pravilni, potem je bil tak kovaški var trden kot celota. Kot sem že prej napisal, vsi členi pri verigah in razni obroči so bili spojeni na ta način. Vse te našteje postopke so kovači poznali in uporabljali že v preteklosti.

V starejših časih in tudi pozneje so veliko kovali izdelke

iz bakra, od raznih nujno potrebnih posod, okraskov do denarja. Baker se zaradi majhne trdote obdeluje v mrzlem stanju. Ko pod udarci kladiva preveč otrdi, ga kovač segreje in na hitro ohladi. Pri tem postopku se baker obnaša ravno nasprotno jeklu. Ko ogretega ohladimo, postane mehek in spet sposoben nadaljnje obdelave.

Kovaštvo je danes v dobi elektronike še vedno pomembna veja v kovinski industriji. Neredko so prav nekateri strojni deli, pri katerih je potrebna visoka trdnost, kovani, kajti pri kovanju se struktura jekla zgosti in s tem poveča njegova žilavost. Resnici na ljubo pa drži, da so v sedanosti še vedno v uporabi razna ročna orodja, ki jih je najlažje kvalitetno izdelati s kovaškim postopkom, pa tudi količina odpada materiala je pri kovanju minimalna. Le tehnika te obrti se je bistveno spremenila. Včasih so za grobo preoblikovanje uporabljali le težka ročna kladiva. Tako grobo preoblikovanje – kovanje sta v prejšnjih časih izvajala dva ali tudi trije kovači. Vodilni kovač je z udarci lahkega kladiva nakazoval mesto udarcev enega ali dveh pomožnih kovačev s težkim kladivom. Taka kovaška trojka je morala biti dobro uigrana, podobno kot za ubrano ročno zvonjenje s tremi zvonovi. V bližnji zgodovini pa so kovači za tako grobo kovanje uporabljali kladiva, ki so jih s pomočjo transmisij poganjala vodna kolesa. Danes ta težka fizična dela nadomeščajo strojna elektromotorna kladiva, pnevmatska kladiva in hidravlične stiskalnice. Odkovke zahtevnih oblik tudi stiskajo v jeklenih kalupih, to je tako imenovano kovanje v utopih. Sedaj v modernih kovačijah surovce namesto z ogljem segrevajo na kovaških ognjiščih v električnih pečeh. V železarnah in v večjih kovačijah uporabljajo že elektronsko vodene stiskalnice in kladiva, vendar bistvo kovaštva je ostalo še zmeraj isto.



NAPOTKI ZA PISANJE

Andreja Kogovšek

1. Ne pišite preveč pogovorno, k' j•'3f to čist mim' in ni kulsko.
2. Vejice naj, bodo tam kamor sodijo. Obstajajo pa tudi, stavki brez vejic.
3. Velike Začetnice uporabljajte po slovenskem Pravopisu.
4. Uporabljajte veznike, kateri so pravilni.
5. Ne pozabite občasno obnoviti pravilno uporabo rodilnika.
6. Ko omenjate dve osebe, uporabljajte dvojino.
7. Popačenke iz drugih jezikov sigurno ne pašejo v lepo slovenščino.
8. Da nebi kdaj pisali skupaj besed, ki se pišejo narazen ali na sprotno.
9. Predloga z in s uporabljajte v skladu z pravili.
10. Če uporabljate tujke, jih uporabljajte akvaduktno.
11. In ne prepogosto začenjati stavka z veznikom ali predlogom. Ker to ni lepo.
12. Pri pisanju vedno pišite tako, da bo to, kar pišete, zapisano za tiste, ki bodo brali, tako, kot oni pričakujejo; naj jim ne bo nerazumljivo, in nejasno, saj tako ne bodo mogli razumeti, kar bi si razumeti želeli. Pišite zato jasno.
13. Starinske besede so bržčas zanimive in kakopak popestrijo besedilo, vendar v preveliki meri zbog njih besedilo ne zveni dobro nego malo nejasno.
14. Besedilo bo bolj razgibano, če v besedilu uporabljate sopomenke. Tako besedilo je tudi pestrejše.
15. Ne menjavajte časov po nepotrebem, saj ste s tem, ko boste tako pisali, naredili veliko slogovno napako.
16. Pridevnike stopnjujemo na dva načina: uporabimo pravilnejšega.
17. Pomnite:zaločilom je vedno presledek , razen če je desnostično.
18. Pred odajo tekst se enkrat pregledamo, da izločimo tikparke napake.
19. Če boste uporabljali za prihodnjik pomožni glagol, bo bila vaša tovarišica iz prvega razreda zelo razočarana.
20. Ali res ne gre brez pretirane rabe vprašajev in klicajev?????!!!!!!?!!
21. Če ne veste, kako tvoriti mestnk, poglejte, kaj piše o njemu v pravopisu.
22. Pazite na uporabo povratno svojilnega zaimka v vaših pisnih izdelkih.
23. Kar se tiče mašil, pravzaprav priporočamo, da se jih ubistvu izogibate.
24. Če ne želite biti nejasno razumljeni, boste obvezno mogli paziti na razlike med glagoloma hoteti in želeti, pa tudi med moči in morati.

Malo za šalo, malo zares.

POEZIJA

UBOGE PTICE

Olga Vehar

*Mokra jesen se poslavlja,
v deželo mrzla zima prihaja,
uboge živalce trepetajo,
ker jih zeblo bo.*

*O ptice selivke, kako vam dobro je,
ker v tople kraje podale ste se,
me pa bomo zmrzovale
in hrane nam manjkalo bo.*

*Na okna bomo s kljunčkom potrkale,
dobrega človeka spomnile,
da na police zrna nam nasuje,
da ne bomo umrle od gladu.*

*Čas hitro teče,
zima minila bo,
v deželo bo spet prišla pomlad
in me veselo spet prepevale.*

Maja Mivšek, učenci PŠ Zavratac

ZAČETNI POŽAR BI ZNALI POGASITI SAMI

Vsako leto se v mesecu oktobru posvetimo požarni varnosti. Otroške predstave gašenja ognja se večinoma navezujejo na gašenje z vodo, kar pa ni najbolj učinkovito v vseh primerih (npr. pri gorenju olja na kuhinjskem štedilniku), zato je njihove predstave potrebno nadgrajevati in otroke izobraževati v smeri varnega in odgovornega ravnanja. Teoretično znanje v trenutku panike zlahka izpuhti, zato je zelo pomembno, da učenci dobijo čim več praktičnih izkušenj, ki si jih bolje in trajneje zapomnijo.

V letošnjem oktobru sta učence PŠ Zavratac obiskala poveljnik gasilcev PGD Zavratac Primož Leskovec in gasilec Iztok Levac. »Kje gori?« sta vstopila v razred v popolni gasilski opremi, z gasilnimi aparati v rokah. V uvodnem delu sta nam pokazala različne gasilne aparate in razložila, kako jih uporabljamo. Na vsakem gasilnem aparatu je napisan način uporabe. Opozorila sta na to, da začetne požare lahko pogasimo sami, če znamo gasilni aparat pravilno uporabljati.



Razdeljevanje letakov in osnovnih informacij.
Foto: Maja Mivšek

Nato je sledil praktični del, za katerega si niti učiteljica, niti učenci nismo mislili, da bo tako razburljiv. Na šolskem dvorišču je (sicer v omejenem in zavarovanem območju) zagorel pravi ogenj, mi pa smo dobili na glavo čelade in gasilni aparat v roke. Nihče ni odlašal, vsak je takoj prijel za cev in gasil. Vsi učenci (in učiteljica) smo se lahko preizkusili v gašenju ognja z različnimi gasilnimi aparati (na prah in plin).

Na koncu smo preizkusili svoje moči tudi v gašenju s cevjo (z vodo iz rezervoarja). Če je poln gasilni aparat težak za nositi, je cev, iz katere brizga voda, težko nadzorovati. Potrebovali smo oporo, da nas ni odneslo.

Podrobno smo si ogledali tudi gasilski avto in različne pripomočke ter orodja, ki jih gasilci uporabljajo pri svojem delu.



Gasilska čelada mi je ravno prav!
Foto: Maja Mivšek



Gasilec Žiga v boju z ognjem. Foto: Maja Mivšek



Še mavrico smo naredili! Foto: Maja Mivšek

DOMAČI KRAJ, ODTISNEN V SPOMIN

Zavratac je manjši kraj, vendar bogat s kulturno dediščino po zaslugi ljudi, ki imajo občutek za skrb in ohranjanje starih obrti, objektov, predmetov in običajev. Letošnji prvi kulturni dan smo posvetili spoznavanju domačega kraja.

Obiskali smo čebelarja Jožeta Lazarja, ki nam je razložil vse o čebelarstvu in razkazal svoj ročno poslikani čebelnjak.

Dan smo nadaljevali z ogledom sušilnice sadja in kašče na Možinatovi domačiji. Učenci so si lahko ogledali, kako se suši sadje in kakšno bogastvo skriva s slamo krita kašča. Tu so si ogledali prostore (sobo, črna kuhinjo) in stare predmete v njih (ponk, babo, skrinjo, zibelko ...).

(Imeli smo veliko srečo, da je v času našega kulturnega dne v Zavrtaču tudi tradicionalno gorela oglarska kopa. Le-to je postavil Lojze Kogovšek. Pokazal in razložil nam je, kako deluje oglarska kopa. Ogledali smo si tudi oglarsko uto in pripomočke, ki se uporabljajo pri oglarjenju.

Dediščina domačega kraja je še dolgo odmevala v otroški domišljiji. Natečaj z naslovom Domači kraj, odtisnjen v spomin, ki ga je letos razpisala OŠ Ajdovščina, je prišel kot naročen. Z učenci smo izdelali matrice za kolažni tisk (iz kartona, valovite lepenke, penaste gume, raznih mrežastih trakov in vrvi) in v naslednjih urah likovne vzgoje tiskali grafike. Da bi jih popestrili, smo za del ozadja izstrigli stare koledarje, ki prikazujejo kulturno dediščino Zavrtača.



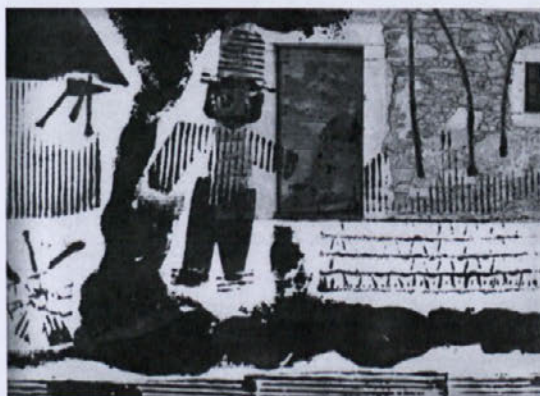
Pred čebelnjakom. Foto: Natalija Pintar



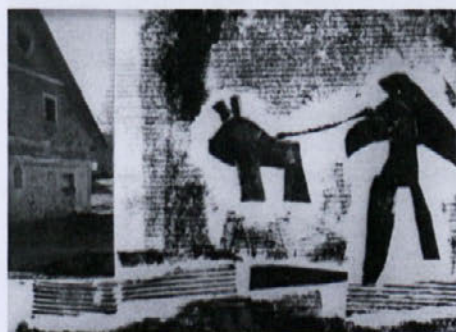
Pred Možinatovi kaščo. Foto: Natalija Pintar



Pri oglarjski kopi. Foto: Natalija Pintar



Oglar pri svojem delu. Karla Pintar, 4. r



Grema v štal! Jošt Pintar, 1. r



Kosci. Neža Bogataj, 1. r



Oranje na polju. Vid Menegatti, 1. r

TRADICIONALNI SLOVENSKI ZAJTRK

Tradicionalni slovenski zajtrk je vseslovenski projekt, ki ga izvajamo z namenom, da bi izboljšali zavedanje o namenu in razlogih za lokalno samooskrbo, domačo pridelavo in predelavo ter v okviru sistema javnega naročanja spodbudili aktivnosti zagotavljanja hrane, pridelane v lokalnem okolju. Tako poudarjamo pomen kmetijstva in čebelarstva ter spodbujamo k pravilni in zdravi prehrani.

Za zajtrk smo v šoli ta dan jedli domač kruh, maslo in med. Popili smo skodelico toplega domačega mleka, nato pa še pojedli domače jabolko za posladek. To nam je dalo dovolj energije za učenje! Hrana, ki je pridelana doma ali v naši okolici je bolj zdrava od tiste hrane, ki prepotuje na stotine kilometrov, preden pride v trgovine in v naše hladilnike.

Učenci so o domači hrani razmišljali takole:

"Rada jem domača jabolka. So manjša kot v trgovini, ampak boljša." (Petra, 2.r)

"Meni je boljši med kot nutela." (Jošt, 1.r)

"Rad pijem domače mleko. Rad ga jem skupaj s kroglicami." (Vid, 1.r)

"Mi v trgovini kupimo žemlje, sami pa spečemo kruh. Rada ga jem." (Neža, 1.r)

"Pri nas doma delamo domače maslo. Mleko nalijemo v pinjo in tolčemo gor in dol. Maslo damo v skrinjo in tako ga lahko imamo za dolgo časa." (Manca, 3.r)

Več na: www.tradicionalni-zajtrk.si.



Sejalec. Petra Kavčič, 2. r.



Oglar. Žiga Menegati, 4. r.



Zbrani za mizo ob samih domačih dobrotah.

Foto: Maja Mivšek



Med je zelo okusen!
Foto: Maja Mivšek

**MOŽIČEK
KOPITLJAČEK**

Možiček kopitljaček,
to bister je junaček.
Nikdar se ne upeha,
kopitati ne neha.
Kopita skoz in skoz,
kopitne Anko v nos.

(O. Župančič)

**MOŽIČEK
VESELJAČEK**

Možiček veseljaček
res bister je junaček,
rad je tudi igraček.

Otroke rad zabava,
kjerkoli se nahaja.
Kjerkoli se igra,
tam veselje je doma.

Otroci vsi veseli,
za prijatelja bi ga imeli.
Domov so ga prinesli,
Na omaro ga obesli.

(Žiga Menegatti, 4. r)



Naši Možički kopitljački – rezultat
tehniškega dne. Foto: Maja Mivšek

**MOŽIČEK
REZGETAVČEK**

Možiček rezgetavček
je pravi migetavček.
Možiček miga, miga,
k meni se primiga.

Pleše, pleše in se ne upeše.
Spet in spet,
v srečo ujet.

Možiček rezgetavček,
je res pravi migetavček,
saj pleše vsaki dan,
je zmeraj razigran.

(Karla Pintar, 4. r)

**MOŽIČEK
SKAKALČEK**

Možiček skače
in pri tem si strga hlače.
Vso noč spi
in zraven smrči.

Sliši ga veverica,
ki blizu svoj domek ima.
Pa zajček priskaklja,
ker ne rad se sam igra.
Še medvedek iz gozda
pricaplja,
in s svojim medom
se sladka.

Možiček se zbudi
in živali vidi tri.

(Manca Kavčič, 3. r)

S KOLESOM OD MALA VIC DO MLJETA

Samo Kuščer

Počitnice si večina predstavlja kot čas za lenarjenje in »razvajanje«, če uporabim ta, zadnje čase tako priljubljen izraz. Sam sem vedno raje počel kaj intenzivnega, naporenega, a hkrati zanimivega. Kaj takega, česar ni mogoče početi vsak dan. Ležanje na plaži mi ne pomeni nič.

Že od nekdaj zelo rad potujem, v oddaljene kraje ali pa tudi kam bliže. Ni mi toliko pomemben cilj – čeprav je tudi ta lahko seveda zanimiv – kakor pot do tja. Že kot najstnik sem začel z avtoštopom, najprej po Evropi, potem v Azijo. Potoval sem tudi z avtobusom in vlakom, le malo z letalom. Letalo se mi zdi kot slaba vrsta letečega avtobusa, kjer le redkokdaj vidiš kaj zanimivega. Hrupno je, nagnjeno, temperatura nikoli ni pravšnja. Skratka, letalsko potovanje mi je resnično zadnja možnost, če res ne gre drugače. Najraje pa potujem s kolesom.

Potovalno kolesarjenje

Tistim, ki prekolesarijo kak kilometer ali dva do službe ali pa se gredo za vikend malo rekreirat, se morda zdi, da je kolo prepočasno, da bi resnično lahko z njim potovali, sploh pa ne kam daleč. Ko sem začel resneje kolesariti, sem tudi sam na razdaljo več kot 100 kilometrov gledal s precejšnjim spoštovanjem, malo tudi s strahom. Potem pa so sledili kilometri in kilometri, dnevi in dnevi na kolesu in sčasoma se mi tudi razdalja nad 1000 kilometrov ni več zdela nič posebnega. Z malo vaje in veliko vztrajnosti povsem zlahka prevozimo povprečno čez 100 kilometrov na dan, v najboljših letih sem jih prevozil tudi po več kot 200.

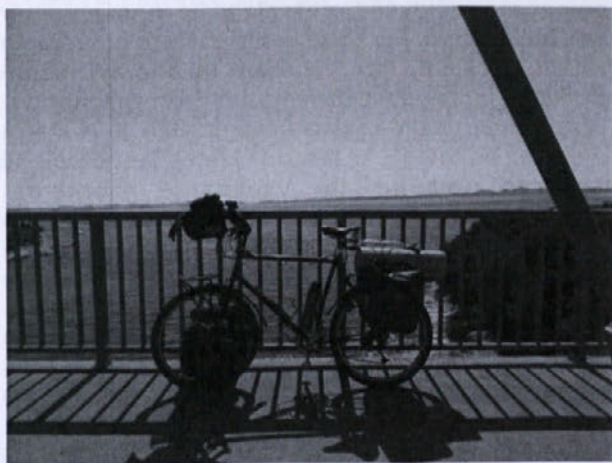
S kolesom seveda ne gre tako hitro kot z avtomobilom, kaj šele z letalom, če pa se ti preveč ne mudi, pa lahko vendarle prideš tudi zelo daleč. V mlajših letih sem večkrat prevozil bivšo Jugoslavijo, obiskal marsikatero evropsko državo, Turčijo, Izrael ...

Kolesarska tura, ki sem jo nekaj časa načrtoval, pa je potem nikoli nisem uspel uresničiti, je bila pot po čim več jadranskih otokih do skrajnega juga Dalmacije. Načrt mi je ostal v glavi in letos sem ga po dolgih letih brez resnega kolesarjenja končno izpeljal.

Kolo in oprema

Za dolga potovanja mora biti kolo seveda posebej prirejeno in opremljeno. Tako kot pri kateremkoli kolesu je pomembno, da vse resnično dobro in varno deluje, posebej pomembne so zavore. Pomembno je udobje, ne toliko največja hitrost, zato naj bo sedež širok, po možnosti vzmeten, ne pa ozek kot pri dirkalnih kolesih. Vzmetenih vilic ne priporočam, saj bomo praviloma vozili po asfaltu, vzmeti pa le jemljejo energijo, prav tako pa je to še en del, ki se lahko pokvari. Krmilo naj bo takšno, da ga držimo čim bolj sproščeno, saj nam sicer roke hitro začnejo drevneti. Sprednja svetilka naj bo čim močnejša, saj nam vsaj tu in tam ne uide voznja po temi. Do neke mere je stvar okusa, koliko prtljage tvorimo na kolesu. Lažje je seveda voziti z manj prtljage, vendar sam prisegam na čim večjo neodvisnost, kar pomeni, da vozim s seboj tudi spalno vrečo in podlogo za spanje, prav tako pa tudi nekaj rezervnih delov in vsaj najnujnejše

orodje. S seboj je dobro imeti tudi nepremočljivo obleko. Vso to prtljago je treba nekam spraviti. Na svojem potovalnem kolesu imam prtljažnike spredaj in zadaj, pa še na krmilu. Prtljažniki morajo biti kar se da močni, navadni ne zdržijo velike obremenitve. Tudi torbe morajo biti močne, če želimo z njimi prevoziti več kot le nekaj sto kilometrov, dobro je, če so tudi nepremočljive. Priporočam torbe, ki jih je preprosto snemati in spet pripeti, saj jih ne moremo vedno puščati na kolesu.



Na mostu med Ugljanom in Pašimonom. Kolo sem si pred leti po svojih zamislih sestavljal za turo čez alpske prelaze do Švice in nazaj. Foto: Samo Kuščer

Po kopnem in po morju

Pot do južnih dalmatinskih otokov sem si zamislil tako, da bi čim večji del poti dejansko prekolesaril in se po morju peljal s trajekti le toliko, kot bi bilo nujno potrebno. Celino sem nameraval zapustiti že pri prvem otoku in se nanjo vrniti šele na povratku.

Načrti seveda nikoli ne potekajo tako, kot si jih zamislimo, kar me sploh ne vznemirja – prilagajanje načrtov je ena od zanimivosti vsakega potovanja.

Vsaj začetek pa je bil povsem po načrtih in nadvse uspešen. Čeprav sem na kolo sedel šele sredi dopoldneva, sem bil zvečer že na cesti od Opatije proti Brestovi, od koder sem nameraval s trajektom prečiti na Cres. Hitro se je temnilo, prižgal sem svetilke in kolesaril naprej. Ko sem se že spuščal po klancu proti luki, sem zagledal trajekt, očitno pripravljen na odhod. K sreči je prodajalka vozovnic v kiosku opazila moje bližajoče se luči in sporočila na trajekt, da so me počakali. Tako sem (po 150 kilometrih) kot zadnji potnik pridrvel na zadnji trajekt tisti večer in se mi je uresničila namera, da prvo noč prespim že na otokih.

Naprej čez Cres in potem Lošinj je šlo kot po maslu. Precej vroče je bilo, nekateri klanci kar naporni, a človek ne gre kolesariti, če se boji napora. Zapletati pa se je začelo v Malem Lošinju in tu sem zaslučil, da sem bil veliko preveč naiven, ko sem predpostavljal, da so med otoki vzpostavljene dobre povezave.

Upal sem namreč, da bom z Lošinja prišel na Dugi otok, po možnosti pa še na katerega od manjših otokov pred

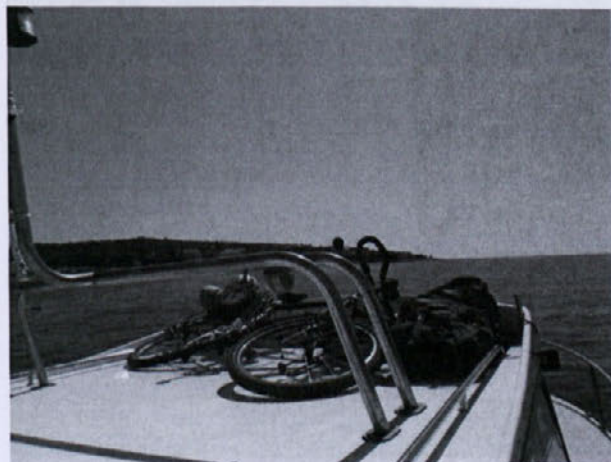
njim. To se je izkazalo za nemogoče – razen če bi najel prevoz le zase, kar pa je absolutno predrago, poleg tega ne ustreza povsem moji predstavi potovanja. Zato sem se vkrcal na turistično barko, ki dopustnike prevažna po bližnjih otokih, in se z njo zapeljal do Raba, od tam pa z malim turističnim taksijem na Pag. Po Pagu spet s kolesom in na koncu malo po celini do Zadra, od tod pa s trajektom na Ugljan, potem po Ugljanu in po mostu prek ožine na Pašman.

Ta del celotne poti je bil vsekakor najlepši. Tako Ugljan kot Pašman sta lepa otočka, redko poseljena, tudi prometa je na cesti zelo malo. Sonce je močno žgalo, tako kot že ves čas na poti, in sredi dneva je bilo tako vroče, da sem nekaj ur bolj ali manj vsak dan preležal v kakšni senci in si nabiral moči za popoldansko in večerno kolesarjenje.

Na jugu Pašmana me je čakalo precejšnje razočaranje, saj sem trčil ob nekakšno nevidno, a nepremostljivo morskno mejo med srednjo in južno Dalmacijo. Res si ne bi nikoli mislil, da imajo Hrvatje morje razdeljeno na takšne »pašaluke«, med katerimi le carine ni, sicer pa so povsem ločeni in ni med njimi nobene redne zveze. Kakorkoli, od Biograda na Moru do Splita sem moral po celini in tako je čudovitemu kolesarjenju po Ugljanu in Pašmanu sledila najmanj prijetna vožnja po prometni cesti do Splita. Cesta je razmeroma ozka, motorizirani vozniki so na Hrvaškem bolj ali manj neuvidevni do nemotoriziranih, tako da je kolesarjenje skrajno naporno za živce, precej bolj kot za mišice.

Iz Splita sem se s trajektom zapeljal na Brač in ga s kolesom prečkal. Brač je hribovit otok, vzpon čez vrh je kar naporen, za povrh pa je tam prvič na vsej poti začelo deževati. Zato sem na drugi strani, v Bolu, najel sobico ter prvič (in zadnjič) na poti spal v hiši. Spotoma sem se stuširal in si opral nekaj obleke.

Naslednje jutro sem se s trajektom peljal na Hvar in ga potem po vsej dolžini prekolesaril do Sućuraja. Prvotno sem nameraval s Hvara s trajektom na Korčulo, a sem spet naletel na nepričakovano in nepremostljivo oviro: med Hvarom in Korčulo pelje le katamaran, ta pa koles



S taksijem proti Pagu. Foto: Samo Kuščer

ne jemlje. Grozljivo, a žal resnično!

Tako sem iz Sučuraja spet prečkal na celino, v Drvenik, se od tam po cesti peljal do Ploč in iz Ploč spet s trajektom na Pelješac. Pelješac sicer ni otok, je pa zelo razpotegnjen polotok, ki se komaj drži celine, tako da je v resnici bolj podoben otoku kot celini. Z južne strani Pelješca sem se s trajektom peljal na Mljet, zadnji veliki južnodalmatinski otok.

Pot je cilj

Prvotno sem sicer upal, da bom na jug kolesaril po bolj zunanjih otokih, nazaj pa po bolj notranjih, tako da bi na severu končal na Krku. Tako pa – predvsem zaradi resnično težavnih prevozov med otoki – sem uspel prekolesariti manj kot polovico otokov, kot sem jih nameraval. Ker si kmetje ne moremo privoščiti ravno dolgih počitnic, sem se nazaj z Mljeta do Rijeke peljal z ladjo, od tod do doma pa spet s kolesom.

Vsega skupaj sem v devetih dneh prekolesaril okoli 900 kilometrov po devetih otokih. Kar lepo število otokov pa še ni videlo mojega kolesa, tako da se kar sama od sebe v bližnji prihodnosti ponuja še ena podobna tura.



Pred trajektom v Pločah. Foto: Samo Kuščer



Na Mljetu. Foto: Samo Kuščer

Z GASILCI V DEŽELI CVIČKA

PGD Zavratac

Čeprav že sam naslov namiguje na "rahlo" opojno substanco, vse preveč ljudi še vedno povezuje gasilstvo z "zabijanjem" prostega časa in popivanjem. Le redkokdaj gasilci slišimo, da nas družba potrebuje in da smo se prav odločili, ko smo stopili v gasilske vrste z namenom pomagati sočloveku, sokrajanu in domačemu v kakršnikoli stiski. Ker pa se gasilci zavzeto posvečamo vajam, tečajem, intervencijam in pripravi raznih prireditev, je prav, da se zberemo tudi v namen sprostitve. Včasih dobro dene kakšna urica oz. dan, ki je malce drugačen od ostalih, ko lahko za kratek čas pozabiš na naporen delavnik ter vsakdanje probleme. Ker smo v društvu še vedno "na tanko" s finančnim stanjem, smo sami zbrali potrebna sredstva in se odločili za celodnevni izlet, s katerim bi zaključili leto 2013. Tako smo se na lepo sobotno jutro 7.12. zbrali v gasilskem domu, spili kavo in se odpravili na ekskurzijo v Zasavje in na Dolenjsko. Prva točka našega izleta je bila majhna vasica Slivna, ki slovi po točki GEOSS, kar pomeni, da je na tem mestu geometrijsko središče oz. težišče Slovenije. Iz Slivne smo se zapeljali skozi Vače do Zagorja in ob Savi do Trbovelj. V Trbovljah smo obiskali Gasilski Zavod Trbovlje in industrijske gasilce Rudnik Trbovlje, kjer smo slišali nekaj besed o organizaciji gasilstva v Zasavju in si ogledali njihovo opremljenost. Pri obeh organizacijah smo bili lepo sprejeti. Nato smo si na poti ogledali HE Blanca-Arto, katera obratuje kratek čas, vendar ima že zelo tragično zgodovino. V tako imenovanem "zadnjem spustu" po reki Savi je leta 2008 umrlo 13 ljudi, visokih funkcionarjev občine Sevnica, med njimi župan in poslanec Kristijan Janc, ter predsednik krajevne skupnosti Studenec (v katero spada dolenjska vas Zavratac) Mihael Metelko. Naslednja postaja je bila v vasi Studenec, kjer smo si najprej privoščili gurmansko kosilo v gostišču Janc. Po kosilu pa so nas že čakali studenški gasilci. Pripravili



V kleti cvička so zavraški gasilci zapeli himno. Foto: Miran Bogataj

so nam odličen sprejem z vsemi njihovimi funkcionarji in cvičkovo princeso 2012 Tjašo Metelko. Poleg super postrežbe, smo dobili še darilo za spomin na srečanje. Kljub temu, da se je že rahlo mračilo smo si ogledali Studenec z okolico, v katero spada tudi vas Rovišče s cerkvijo sv. Urha in naša ciljna točka Zavratac. Naj omenim, da je ta vasica ena od treh z istim imenom. Tretja se nahaja vzhodno od Prage, glavnega mesta Češke. V Zavratacu smo bili spet deležni krasnega sprejema. Ustavili smo se na domačiji Ruparjevih, kateri so nas povabili v njihovo vinsko klet z odličnim cvičkom in nam postregli še z domačimi mesninami in kruhom. Ker ob dobri kapljici ne gre brez ubranega petja, smo ob spremljavi Jakove harmonike in "zavraškega" klarinetista zapeli nekaj domačih. Domači so nam za konec zapeli še zavraško himno, nato pa smo se le s težavo poslovili z željo, da se nekoč ponovno snidemo. Polni dobrih vtisov in še česa, smo se odpeljali proti 135 km oddaljenemu domačemu kraju.

Še enkrat hvala vsem gostiteljem za gostoljuben in prisrčen sprejem.

Vsem bralcem pa želimo vesele božične praznike in vse dobro v novem letu.

V službi ljudstva: Na pomoč!



Zbor zavraških gasilcev. Foto: Peter Mivšek



Zbrani pred krajevno tablo »soimenjaka«. Foto: Peter Mivšek

PEVSKI PIKNIK V STAREM ZEWNKU

Tomaž Mivšek

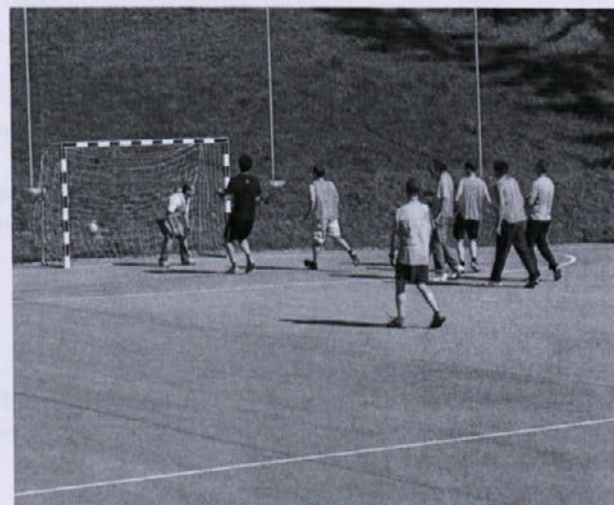
V letošnjem letu smo lokacijo pevskega piknika preselili iz zavraških Njivic v Stari Zewnk v Rebru. Organizacija piknika je pod taktirko pevk iz Dolov hitro stekla. Na natisnjem obrazcu smo pevci samo označili svojo udeležbo, obkrožili sladico ali solato in prišteli še število članov, ki jih bomo pripeljali s seboj. Za vse ostalo je poskrbela organizacijska ekipa.

Vremenska napoved za pozno popoldne ni bila ugodna. A smo pevci poskrbeli, da so se nad nami oblaki sušili. Jakne in puloverji pa so bili čisto odveč.

Mize so se šibile od kraljevskih dobrot. Sok je tekel v potokih, žlahtna kapljica pa po kapljicah. Saj veste, minister za zdravje opozarja, da prekomerno pitje resno škoduje zdravju. Urban in Simon sta lačne pevce čakala



Najprej smo se okrepčali. Foto: Robert Rijavec



Ko zaigrajo naši pevci. Foto: Hana Rijavec

v senci napušča ob igrišču ter priganjala k jedi. Le ti so po manjšem prigovarjanju sedli za mizo in pevska gostija se je pričela.

Po jedači je sledilo tradicionalno merjenje moči med sestavljenima mešanima ekipama pevcev in simpatizerjev našega zbora. Temu so sledila še dekleta. Organizacijska ekipa pa še ni dala miru. Razdelila je razne barvne trakove, ki so določali razvrstitev v skupine. Vsaka od štirih ekip je dobila dve nalogi. Prva je bila izvirna interpretacija znane pesmi, druga je preverila naše znanje s področja našega železnega repertuarja. Na izbrano besedo, npr. ptica, smo morali naštet čim več skladb, ki imajo to besedo v besedilu pesmi.

Lepo se je bilo srečati s pevci in njihovimi družinskimi člani na sproščen način v naravnem okolju Starega Zewnka. Tovrstna druženja krepijo našo pevsko skupnost in so dobra spodbuda za pevsko delo, ki je pred nami.



Zmagovalna ženska ekipa naših pevkv. Foto: Robert Rijavec

Petelinček je zapel.
Foto: Hana Rijavec



AJDOVE PALAČINKE Z OREHOVIM NADEVOM IN SLADOLEDOM

Jože Lazar

(za 10 oseb)

Masa:

0,30 kg ajdove moke
0,10 kg pšenične moke
4 jajca
0,5 l mleka
ščep soli
0,10 l olja za peko

Nadev:

0,30 kg mletih orehov
0,1 l mleka
0,15 l sladke smetane
0,10 kg sladkorja ali medu
ščep cimeta

Masa:

Polovici moke dodamo jajca, sol in polovico mleka. Z metlico vse skupaj dobro razžvrkljamo, da dobimo gladko maso brez grudic, nato pa masi prilijemo še preostalo mleko. Znova razžvrkljamo. Pustimo stati vsaj deset minut. Spečemo tanke palačinke. Namažemo z nadevom in serviramo.



Ajdove palačinke. Foto: Internet

Nadev:

Orehe prelijemo z vrelim mlekom. Smetano stepemo. Vse sestavine rahlo premešamo.

ZBORTOMOTOV

Jože Lazar (Z. 16)

Se vam zdi, da je šlo leto hitro naokoli? Polovica letošnjega poletja je že za nami. Spet je prišla misel, da bi tudi letos organizirali zbor Tomotov, da bi to postala tradicija, saj se je prvo srečanje zelo dobro obneslo. Velika zasluga gre glavnemu organizatorju Andreju (Z. 32), kot dobremu poznavalcu, ljubitelju in serviserju Tomotov.

Zbor mora biti, kar je tudi prav. Morda se nam bo letos pridružil kdo, ki ga lani ni bilo, saj dobra organizacija seže v deveto vas. Še posebej, ker se je lani dobro obneslo in je bila dobra reklama za naslednje leto. Bali smo se, da iz tega ne bo nič, pa se je prav dobro izteklo. Saj je že to veliko, da gre človek malo od doma, da se malo sprosti in reče kako besedo. Posebej, če te še zanimajo traktorji oziroma Tomoti, pa tudi kakšnega novega traktorista spoznaš. Obenem pa je tudi družabno srečanje in izmenjava mnenj o tem, kateri je močnejši in starejši. V daljavi se že sliši ropotanje, »gas do konca«, pa gremo na zborna mesto.

Prišel je naš čas za zbor Tomotov. Tudi letos je bilo zaželeno, da bi vsak konjiček imel pripet kak priključek, saj je bolj zanimivo in atraktivno. Nekateri so prišli bolj od daleč in so najeli kar vlečno službo, da so prišli do časa na zborna mesto, pa še malo bolj »komot« so se imeli. Nekdo ga je pripeljal kar na traktorju, da ga je malo »pošparav«. Na poligonu so se postrojili kot »sovdatje« v vrsto, kot se spodobi za motorizirano enoto. Ozrli so se okrog sebe in se spogledovali, če je med njimi kak nov obraz oziramo traktorist, ki ga lani ni bilo na zboru. Bilo je nekaj novih obrazov in vsakega je zanimalo, od kod prihaja, pa koliko konj ima, pa kateri letnik je, ali je morda že »old tajmar«. Vsi so hvalili vsak svojega, kar je tudi razumljivo, kdo pa ne hvali svojega »konja«. Po „smotri“, so se vsi razstavljalci lepo v koloni podali skozi vas. Zadaj so imeli pripete traktorske priključke, eden je imel celo žar za odojka, če bi bila sila, da bi med potjo kar pekli, saj je tudi na lakoto treba misliti. Med potjo skozi vas je bilo kar nekaj gledalcev veselega obraza, no pa se spet nekaj dogaja v vasi, pa bo spet žur. Ob prihodu nazaj na zborna mesto si je posebna komisija ogledala vse Tomote in jih ocenila, kateri je najbolj »zrihtan« in opremljen, ne glede na priključek. Vsak je bil po svoje zanimiv. Eni so bili pripravljene za na njivo, drugi za v gozd, tretji pa za piknik. Po mnenju strokovne komisije je imel najbolj »zrihtanega« in opremljenega Tomota Zdravko Česnik iz Jeličnega Vrha. Sonce je počasi zašlo za Kovk. Traktoristom se je dvignil ton govorjenja, v mislih so bili že pri naslednjem srečanju.

Bilo je zelo lepo in zanimivo, saj se spomini vedno vračajo nazaj. Drugo leto se spet zberemo še v večjem številu. Letos jih je bilo 15, lani pa 12.



Ponosni lastniki tomotov. Foto: Jože Lazar Z. 16



Priključek tomota ki pride prav na pikniku. Foto: Jože Lazar Z. 16



Zmagovalec Zdravko Česnik je bil nagradjen s pokalom. Foto: Jože Lazar Z. 16

OKTOBERFEST 2013

ŠD Zavratac

Športno društvo Zavratac je tudi letošnje leto organiziralo tradicionalno praznovanje meseca oktobra. Zadnji vikend v oktobru je tako v prostorih športnega društva potekal dvodnevni rock žur, ker pa je bil le-ta 10. po vrsti, smo se člani športnega društva odločili, da celoten dogodek začnimo tudi z večjimi bandi kot doslej. Tako so v petek festival otvorili člani domače zasedbe AjbaAah, ki so že na začetku poskrbeli za zanimiv začetek letošnjega Oktoberfesta, saj so poželi velik aplavz, marsikdo pa si je ob njihovih pesmih zagotovo tudi zažvižgal ali zapel. V takem ritmu je sledil celoten večer, za njimi so namreč nastopili člani rovtarske zasedbe Phuel, ki so kljub avtorskim komadom, ki jih zagotovo marsikdo ne pozna, vseeno navdušili publiko in svoj del večera odlično zaključili. Za njimi so na oder stopili glavni akterji večera, band iz Dol in Idrije, TheBillhillies, ki so v Zavratacu v zadnjih letih poigrali zelo veliko, zato nismo niti pričakovali, da bi nas in publiko pustili na cedilu. Večer so zaključili člani novega banda na slovenski sceni, Razpaljot, ki so se odlično izkazali in publiko navduševali vse do zadnje pesmi, ki je bila v tem večeru v živo zaigrana. Sobotni večer so v divjih ritmih Soundgardenov, Alice in Chainsov ter podobnih grungerskih bandov na svetovni sceni otvorile punce iz Žirov in okolice iz banda

Jar Of Flies, ki so že pred 22. uro poskrbele, da se je nor žur začel tudi na zadnji večer. Za njimi je nastopila še ena žirovska zasedba, D'Zombies, ki so s svojim rockovsko-funky stilom ob spremljavi saksofona, pozavne in trobente, svojo listo pesmi odigrali tako, citiram Boruta Mehleta, novinarja časopisa Dnevnik, »da bi se zavistnežu v publiko čeljust povesila kjer koli na tem planetu«. Sobotni nosilci večera so bili vsem dobro poznani Adijo Kultura, od katerih smo seveda pričakovali to, kar smo dobili. Za njihov nastop ter odziv publike lahko rečemo le, da je bil izvrsten kot vedno! Celotni festival so zaključili HardCompany s Petkovca, ki so bili prav tako eni od novincev na sceni in seveda tudi za njih lahko rečemo, da je publika z njimi uživala vse do zadnjega komada na že 10. Oktoberfestu v Zavratacu. Festival je uspel več kot odlično, bilo je noro!

Ob koncu lahko v imenu kolektiva Športnega društva rečem samo še:

HVALA VSEM BANDOM, HVALA VSEM, KI STE KAKORKOLI PRIPOMOGLI K ORGANIZACIJI IN HVALA VSEM, KI STE SE NAŠEGA DOGODKA UDELEŽILI IN NAM DALI VOLJO TUDI ZA PRIHODNJA LETA!



Dekleta skupine Jar Of Flies. Foto: Metka Lazar

Ali veste?

KD Zavratac

KS Zavratac se ponaša še z eno pridobitvijo, spletno stranjo, ki pa jo stric google kar težko najde. Obisk spletne strani toplo priporočamo. Najdete jo na: www.zavratac.si

Na karti Geoparka Idrija najdemo 22 krožnih poti naravne in kulturne dediščine?

Krožna pot Geoparka Idrija okoli Zavrataca meri 13,6 km in predvideva, da jo prekolesarimo v eni uri in pol. Popelje nas tudi preko Podklanca, Raven in Dolov.

Karta Geoparka Idrija je izšla v slovenskem in angleškem jeziku.

Krožna kolesarska pot okoli Zavrataca vključuje najatraktivnejše točke naravne in kulturne dediščine, kot so Hrečevc, Bezjak, Tomaževa miza, Matjaževe kamre, živosrebrni studenci, cerkev sv. Urha in Kašča pri Možinatu.

Kamnine naše okolice sodijo večinoma v triasno obdobje zemeljske zgodovine. Zaradi zelo dejavne takratne tektonike se sedimentne kamnine menjavajo skoraj vsakih nekaj metrov. Nahajajo se v ozkih pasovih v smeri vzhod-zahod. Geološko gledano je naše območje nastalo v enakem obdobju kot idrijsko rudišče.

Zakaj v Zavratacu nikoli ni slane? Ker Zavrataci prepozno vstanejo.

Zavratac stopa v tretje tisočletje. Dobili bomo optiko, in to iz Potoka!

Vesela novica za vse pohodnike. Na vrhu Kovka se je v novembru znova napolnila flaška!

Lokalne ceste v KS Zavratac so zadnje pol leta zgledno očiščene in odvodnjavane. Zahvala gre prizadevni ekipi iz Potoka.

Cerkveni MePZ Zavratac, ki je hkrati tudi zbor KD Zavrataca, se bo v idrijski kripti predstavil z uprizoritvijo Slovenskega Božiča. Pri projektu so sodelovali KD Zavratac kot organizator projekta, KUD Jurko, Idrijski oktet, župniji Zavratac in Idrija ter sponzorji in donatorji.

Oktoberfest je kot skrajno ugodno doživetje skupaj z mitom o disko Uranu odmeval celo v nacionalnih medijih.

Šale

Olga Vehar, Jože Lazar Z. 16

»No, otroci, danes se bomo pogovarjali o večnosti. Ali kdo ve, kdaj se večnost konča?« vpraša župnik veroučence.

Mihec dvigne roko in pravi: »Okrog polnoči.«

»Zakaj ravno opolnoči?« vpraša župnik.

»Zato ker mamica vsakokrat, ko se oče okrog polnoči vrne iz gostilne reče: »No, končno. Celo večnost te ni bilo.«

»Ali veste, da je vinjenim gostom prepovedano točiti alkohol?« svari policist natakarja.

»Vem, vem, a poskusite vi to vino in boste videli, da ga noben trezen ne bi naročil.« odgovori natakar.

Mož doma nestrpno pričakuje svojo ženo, ki se vrača z romanja v Lurd. Nenapovedano na obisk pride župnik in pozvoni na vratih. Mož hiti proti vratom in reče: »Angelček, si ti?«

Nato se oglasi župnik: »Nisem angelček, sem pa od iste firme!«

Starejši brat je peljal mlajšo sestrico z zapravlživčkom (»španjik«) h krstu. Pa ga sreča radovednež in vpraša: »Za kam krščujete tega otroka?« Boter modro odgovori: »Ta bo pa kar za doma.«

Nagradna križanka

Tomaž Mivšek

Pred vami je križanka, katere gesla so povezana z znamenitostmi Zavrataca in njegove okolice. Osenčena polja pomenijo presledek. Označena polja z odebeljenim okvirčkom pa sestavljajo geslo nagradne križanke. Geslo nosi domače ledinsko ime našega območja. Črke v označenih poljih sestavite v besedo od zgoraj navzdol. Geslo pošljite na kdzavratac@gmail.com do vključno 5.1.2014. Izžrebani nagrajenec bo prejel lepo nagrado iz Jožetovega čebelnjaka.

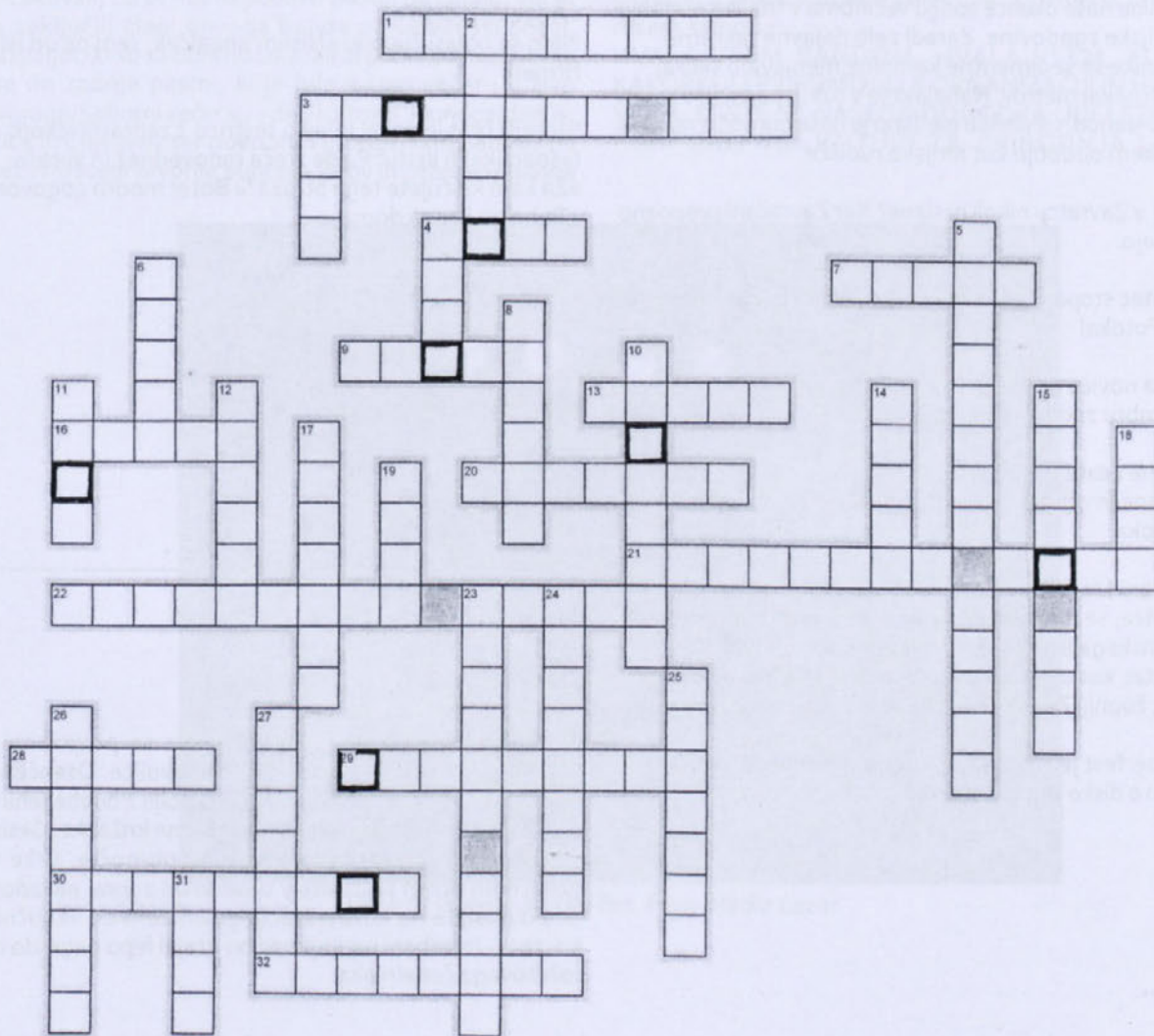
RAZVEDRILO IN PROSTI ČAS

VODORAVNO

1. Stavba, kjer domujejo čebele.
3. Hrib nad Zavrattcem.
4. Tip površja.
7. Vas, skozi katero teče Jakopnik.
9. Mokra zemljišča sredi Zavrattca.
13. Kemijski element.
16. Glasilo Kulturnega društva Zavrattec.
20. Objekt, ki so ga zgradili Italijani.
21. Naravna geomorfološka znamenitost v Ravnah.
22. Paleolitsko najdišče ob Sovri.
28. Objekt, kjer se suši sadje.
29. Kamnoseki (narečno).
30. Naselje pod Zavrattcem.
32. V Zavrattcu imamo štiri ...

NAVPIČNO

2. Objekt na Kovku.
3. Vodotok, ki izvira pod Hrečevcem.
4. Oglarska ...
5. Spomeniško zavarovan objekt v Zavrattcu.
6. Niz slapov na Brnkovi Črni.
8. Kraj, kjer besni voda.
10. Vas nad povirjem Poljanske Sore.
11. Italijanska stavba sredi vasi.
12. Ornament ali slika na fasadi.
14. Pogosta drevesna vrsta naših krajev.
15. Zavetnik zavraške fare.
17. Prepadna stena nad Črno.
18. Objekt, kjer se obdeluje les.
19. Zakrasel svet z vrtačami (narečno).
23. Hrib, ki skriva v sebi zajetje vode.
24. Drugo ime gasilskega doma v Zavrattcu.
25. Kraj, kjer lahko igramo v Zavrattcu odbojko.
26. Vodotok na občinski meji.
27. Novoustanovljeni park v idrijski občini.
31. Hrib, ki kuka nad ostalimi hribi.



GASILCI

112





OGLAR

KD Zavratac

Zavratac 2, 1373 Rovte

kdzavratac@gmail.com